

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Možnosti osob, propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, nalézt a
udržet si práci a jejich šance na úspěšný návrat do společnosti.**

Bakalářská práce

Vedoucí práce

Mgr. Josef Neubauer

Autor

Bohumila Kopačková

2010

Abstrakt

Problematika adaptace, osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, na život na svobodě je komplikovaná záležitost. Znovunabytí, či dokonce zcela nové osvojení si nových životních návyků, dovedností a činností je složitý a dlouhodobý proces, při kterém se odsouzený a čerstvě propuštěný setkává z mnoha rizikovými momenty a hrozí mu opětovné selhání.

Práce je zaměřena na zmapování rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných osobám propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Především bych se chtěla zaměřit na zjištění stupně kvalifikace, pracovních zkušeností, dovedností, návyků a pracovní motivace propuštěných osob v reintegračním procesu po propuštění. A s tím související možnosti při získávání pracovního zařazení.

Výzkum, byl proveden dotazníkovým šetřením mezi odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří byli krátkou dobu před propuštěním z VTOS – maximálně 6 měsíců a u osob těsně po propuštění z VTOS. Výzkum probíhal, v období od února do června 2010. Výsledky výzkumu ukazují, které faktory a jak mohou ohrozit proces resocializace osob propuštěných z VTOS. V praxi se může tato bakalářská práce využít jako nástin pro prevenci problémů právě v oblasti recidivy. Doplnit lze celou řadu domácích studií, které se touto problematikou zabývají a stavějí, především na zkoumání kriminálních statistik. Nabízí se subjektivní pohled na hodnocení životní situace a rizik recidivy ze strany samotných odsouzených.

Domnívám se, že cíl práce, kterým bylo zmapování rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných osobám propuštěným z VTOS a s tím související jejich možnosti při uplatnění na trhu práce, byl naplněn a podařilo se mi zpracovat dané téma formou, kterou jsem si vytyčila.

Abstract

The issue of adaptation of persons released from imprisonment to the life of freedom is a complicated matter. Recovery or even the necessity to learn completely new life habits, skills and activities is a complex and long process during which the newly released prisoner faces many risky moments and such a person could be re-failure.

This thesis is focused on mapping the extent and availability of services to persons released from imprisonment. I would especially like to focus on finding out about the degree of qualification, work experience, skills, work habits and motivations of released people in their reintegration process after the release. Chances of getting a job are related to this.

The research was conducted through interviews using a questionnaire survey among the imprisoned who were a short time before the release from imprisonment (maximum of 6 months) and those just after the release from their imprisonment. Research was conducted in the period from February to June 2010.

The research results show what factors and how they can undermine the process of rehabilitation of people released from imprisonment. In practice, this bachelor thesis can be used as an outline for the prevention of problems in the field of recidivism. It can be completed by a number of local studies dealing with this issue and which are based especially on the examination of criminal statistics. It offers a subjective perspective of the evaluation of life position and risks of recidivism of prisoners.

I believe that the objective of the thesis, which was to map the scope and availability of services to persons released from imprisonment and the related issue of their chances in the labour market, has been met and I have managed to handle the given topic in the form I had outlined.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb., v platné, znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. srpna 2010

Bohumila Kopačková

Poděkování:

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Josefu Neubauerovi za inspiraci, cenné rady, ochotu, trpělivost a čas strávený odborným vedením při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. Současný stav	10
1.1 Přehled základních pojmů	10
1.2 Základní informace k výkonu trestu odnětí svobody v ČR.....	13
1.3 Právní úprava.....	16
1.4 Práva a povinnosti odsouzených ve VTOS	18
1.4.1 Práva odsouzených k VTOS	18
1.4.2 Povinnosti odsouzených k VTOS.....	19
1.5 Zaměstnávání a možnosti vzdělávání odsouzených	20
1.5.1 Zaměstnávání osob ve VTOS.....	20
1.5.2 Vzdělávání odsouzených ve VTOS.....	21
1.6 Náplň a cíle Probační a mediační služby ČR.....	22
1.6.1 Cíle činnosti PMS ČR.....	22
1.7 Sociální kurátor	23
1.7.1 Činnost sociálního kurátora v oblasti přímé práce s klientem.....	24
1.8 Dopady výkonu trestu odnětí svobody na člověka.....	25
1.9 Až se otevřou brány věznice	27
2. Cíl práce a hypotézy	30
2.1 Cíl práce	30
2.2 Hypotézy	30
3. Metodika.....	31
3.1 Použitá metoda výzkumu	31
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	32
3.3 Vlastní realizace výzkumu	32

4.	<i>Výsledky</i>	33
5.	<i>Diskuze</i>	47
6.	<i>Závěr</i>	58
7.	<i>Klíčová slova</i>	61
8.	<i>Seznam použitých zdrojů</i>	61
9.	<i>Příloha</i>	67

Úvod

Motto: „...představy svobodných jedinců o uvěznění jsou mlhavé, nejasné a neadekvátní. Samotný fakt uvěznění je pak téměř nepochopitelnou, otřesnou a s něčím jen těžko srovnatelnou situací...“

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala problematiku postavení osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a jejich šance nalézt a udržet si práci, a úspěšně se zařadit do společnosti. Tato problematika mne velice zaujala v době, kdy jsem měla možnost seznámit se s „Projektem Šance“ – zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

V tuzemských věznicích si v současné době odpykává trest více jak 20 tis odsouzených, a pouhých 37 osob má mizivou naději na civilní život – jsou totiž odsouzeni na doživotní odnětí svobody. Ostatní se dříve, či později vrátí zpět mezi nás. Můžeme říct, že je naše společnost připravena na jejich návrat?

Výkonem trestu odnětí svobody se sleduje jednak ochrana společnosti před pachateli trestných činů a zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti, ale též sociální reintegrace odsouzeného k tomu, aby se ve svém dalším životě trestné činnosti vyhýbal a úspěšně se zařadil do společnosti „na svobodě“.

Příprava odsouzených na návrat do civilního života má probíhat na jedné straně už ve věznicích v rámci tzv. programů zacházení, stejně tak je ovšem nutné podpořit odsouzené v prvních obdobích jejich života mimo věznici ze strany sociálních institucí k tomu určených, ať už jsou zřizovány státem, či se jedná o síť různých neziskových nevládních organizací.

Programy zacházení jsou základním prostředkem činnosti zaměřené na sociální reintegraci uskutečňované v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Jejich cílem je podpora změny systému hodnot odsouzených v pozitivním směru, získání určitých dovedností, rozšíření kvalifikace apod. Tato náplň uvedených výchovných programů je předpokladem pro zvýšení šancí odsouzených na úspěšné zařazení do společnosti a zároveň předpokladem pro snižování recidivy.

Nicméně adaptace na život na svobodě je komplikovaná záležitost. Znovunabytí, či dokonce zcela nové osvojení si nových životních návyků, dovedností a činností je složitý a dlouhodobý proces, při kterém se odsouzený a čerstvě propuštěný setkává s mnoha rizikovými momenty a hrozí mu opětovné selhání.

Cílem mé práce je zmapovat rozsah a dostupnost služeb poskytovaných osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. Ráda bych se ve své práci zaměřila na zjištění stupně kvalifikace, pracovních zkušeností, dovedností, návyků a pracovní motivace propuštěných osob, a s tím související jejich šance na uplatnění na trhu práce.

1. Současný stav

1.1 Přehled základních pojmů

- **Trestný čin** – je definován v ustanovení § 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. (Fryšták, 2009)
- **Trest** – lze chápat jako právní následek trestného činu. Trest vyjadřuje negativní a nejenom právní, ale také etické hodnocení pachatele a jeho činu. Trestem za spáchaný trestný čin je trestem soudním, což znamená, že může být uložen pouze soudem a na základě trestního zákoníku, a to jen tehdy, pokud soud uzná vinu pachatele. (Fryšták, 2009)
- **Odsouzený** – je ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci. (Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád)
- **Věznice** – je zařízení, ve kterém se vykonává trest odnětí svobody. Podle přísnosti režimu rozlišujeme čtyři základní typy věznic:
  - s dohledem,
  - s dozorem,
  - s ostrahou,
  - se zvýšenou ostrahou. (Hála, 2005)
- **Penologie** – se zabývá trestem a trestáním a jejich účincích, zkoumá činnost všech druhů trestů, zkoumá sociálně-psychologické procesy, jevy, vztahy a zákonitosti, které vznikají v důsledku aplikování trestu, a v neposlední řadě zkoumá také jiné sankce, které by účinně ovlivňovaly chování pachatelů trestných činů. (Černíková, 2002)

- **Vězeňská služba** – je rozpočtovou organizací podřízenou Ministerstvu spravedlnosti ČR, plní ve stanoveném rozsahu úkoly státní správy vězeňství, zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Z hlediska obsahu plnění úkolů se dělí na:
  - vězeňskou stráž,
  - justiční stráž,
  - správní službu. (Černíková, 2005)

- **Resocializace** – obecně se jedná o proces zbavování se původních vzorů chování a přejímání nových vzorů v kontextu zásadního životního přechodu. Resocializace je tedy složitým procesem nápravy a převýchovy a změny vadné socializace. (Mařádek, 2005)

- **Reintegrace** – jedná se o proces završující výchovné funkce trestu ve smyslu efektivního, účelného a trvalého znovu spojení všech dosud kriminalitou silně narušených a dezorganizovaných vztahů, vazeb, struktur a procesů sociálních, mravních, psychických a povahových osobnostních rysů. (Tichý, 2007)

- **Kontinuální sociální péče** – zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení, včetně soudního řízení a ve výkonu trestu. Skládá se ze dvou základních složek, a to *penitenciární péče* - která se týká pomoci a práce s odsouzeným v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, měla by motivovat a resocializovat a z *postpenitenciární péče* – která se stará o odsouzeného po propuštění na svobodu a má pomáhat v reintegraci do společnosti. (Černíková, 2002)

- **Normy společnosti** - *normu* chápeme jako určité měřítko, pravidlo a řád dané společnosti. V obecném významu představuje závazné pravidlo, jež mají jedinci v podobě svého chování respektovat a dodržovat. (Urban, 2008)

Normy lze chápat jako to co je společnosti:

- zvyklé a osvědčené – lidé pro každou situaci nehledají opětovně způsob jak se zachovat, ale vstupují do ní s určitou zkušeností, kterou si sami vytvořili, anebo ji přijali od druhých,
- přípustné – určité postupy při řešení problémů jsou vnímány jako nepřipustné, protože porušili zájmy druhých,
- správné a žádoucí – normy se také propojují s hodnotami a hodnotovými orientacemi dávající životu určité zaměření. (Urban, 2008)

Každá společnost se brání porušování norem, vytváří si proto svůj systém souhrnně označován jako *sociální kontrola*. Chování, které se odlišuje od společenských norem, označujeme jako deviantní. Může se tak chovat jedinec, celá skupina i jejich subkultury. (Urban, 2008)

- **Prevence** - slovo *prevence* je latinského původu a znamená opatření, učinění předem, včasnou obranu či ochranu. Pod pojmem *prevence* chápeme soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucích společenských jevů, zejména jevů sociálně patologických. (Černíková, 2005)

Podle *adresáta* členíme prevenci na:

- *primární* – je orientována na celou společnost, na instituce i nejširší veřejnost. Zastupuje tedy nepřímou strategii, působí plošně bez ohledu na stupeň ohrožení a rizikovosti,
- *sekundární* – jedná se o strategii přímou. Vedle jedinců a kriminálně rizikových skupin – např. drogově závislí, nezaměstnaní – se zaměřuje také na ochranu materiálních hodnot, které jsou nejčastěji předmětem jejich zájmů – parkoviště, chatové kolonie,
- *terciární* – jedná se o přímou strategii, která je zaměřena na „kriminální“ populaci s cílem zabránit recidivě. (Lata, 2007)

Prostřednictvím účinné terciární prevence dochází k ochraně společnosti před důsledky jednání pachatelů trestných činů na jedné straně, a na druhé straně výchovně podněcuje a vede pachatele k pozitivní změně chování, k osvojení si určitých sociálních dovedností odolávat nástrahám působení kriminogenních faktorů a k převzetí odpovědnosti za své chování. (Netík, 1997)

1.2 Základní informace k výkonu trestu odnětí svobody v České republice

Výkon trestu odnětí svobody v České republice upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění (dále jen zákon o výkonu trestu odnětí svobody). Výkonem trestu odnětí svobody se sleduje dosažení účelu trestu ve smyslu trestního zákoníku.

Účelem trestu je:

- chránit společnost před pachateli trestných činů,
- zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti,
- vychovat jej, aby vedl řádný život,
- působit výchovně na další členy společnosti. (Karabec, 2004)

Tyto skutečnosti se promítají do hlavních zásad výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS), kterými jsou:

- trest musí být vykonán jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavené svobody,
- s odsouzenými ve VTOS se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, musí být podporovány postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život. (Malá, 2003)

Orgánem zajišťujícím výkon trestu odnětí svobody je *Vězeňská služba České republiky*. Vězeňská služba České republiky (dále jen VS) byla zřízena *zákonem České národní rady, ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17.11.1992 s účinností od 01.01.1993* (dále jen zákon o vězeňské službě). (Řeháček, 2007)

VS je organizační složkou státu a hospodaří s majetkem státu, který potřebuje k plnění svých úkolů, je účetní jednotkou, která spravuje a střeží vazební věznice a věznice, a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve VTOS. Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve VTOS a obdobně i na některé skupiny ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění z VTOS. Zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osoby ve výkonu vazby a ve VTOS, provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve VTOS. (Karabec, 2004)

Vězeňská služba se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Vězeňská stráž předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve VTOS. Střeží vazební věznice, věznice. Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství.

Organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou:

- Generální ředitelství Vězeňské služby,
- vazební věznice – zajišťují výkon vazby,
- věznice – zajišťují výkon trestu odnětí svobody,
- Institut vzdělávání Vězeňské služby.

Věznice se podle míry vnější ostrahy, zajištění bezpečnosti a způsobu uplatňování programů *zacházení*, člení do čtyř základních typů:

- s dohledem,
- s dozorem,
- s ostrahou,

- se zvýšenou ostrahou. (Hála, 1999)

V zákoně o výkonu trestu odnětí svobody v ustanovení § 40 je uvedeno, že odsouzený je, během výkonu trestu povinen podrobit se *vnitřnímu řádu věznice*, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné, anebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v *programu zacházení*. (Zákon č. 169/1999 Sb.)

Podle odst. 2 uvedeného paragrafu k dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného *program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného*. Program zacházení se vypracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest přesahující tři měsíce.

Dále se ustanovením § 41 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, formuluje *program zacházení*. Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného. (Zákon č. 169/1999 Sb.).

Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnosti hodnocení. Pravidelnou součástí *programu zacházení* je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant *programu zacházení*, je mu umožněn výběr. (Zákon č. 169/1999 Sb.)

V rámci *programu zacházení* se pro odsouzeného nejméně tři měsíce před propuštěním z VTOS vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života.

Příprava osob na propuštění z VTOS je jednou z priorit státní strategie prevence kriminality a důležitým úkolem Vězeňské služby ČR. Nedílnou součástí na tomto procesu je též spolupráce se všemi organizacemi a institucemi, které se na postpenitenciární péči podílejí, aby tato činnost byla co nejefektivnější. (Malá, 2008)

Informace k VTOS bych ráda doplnila aktuálními údaji o počtu vězněných osob. Ke dni 30.06.2010 je v České republice vězněno celkem **20.421 osob**.

Tabulka 1: Počet uvězněných osob ke dni 30.06.2010

	Celkem	z toho mladiství	z toho dospělí
Obvinění ve výkonu vazby	1.903 osob	46 osob	1.857 osob
Muži	1.760	43	1.717
Ženy	143	3	140

	Celkem	z toho mladiství	z toho dospělí
Odsouzení ve VTOS	18.518 osob	168 osob	18.350 osob
Muži	17.463	162	17.301
Ženy	1.055	6	1.049

(zdroj: Vězeňská služba ČR)

1.3 Právní úprava

Legislativní předpoklady výkonu trestu odnětí svobody - podrobnější úpravy podmínek jsou tvořeny zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění a vyhláškou č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, jak vyplývá ze změn provedených vyhláškami č. 378/2004 Sb. a č. 243/2006 Sb. Tyto jsou základními pilíři celého systému, jsou hybnou silou a současně „mantinely“ pro konfrontaci odsouzených pachatelů trestné činnosti a vězeňského systému. (Mařádek, 2005)

Dalšími aktuálními právními normami jsou:

- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník,
- zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád,
- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a Justiční stráží České republiky,
- zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě,
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Mezinárodní kodexy:

- Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězněnými (1990),
- Evropská vězeňská pravidla Rady Evropy (1973)

Proces transformace post-totalitního systému vězeňství v souladu s mezinárodními konvencemi je označován jako *humanizace vězeňství*. Humanizace vězeňství má za cíl zlepšit materiální podmínky ve věznicích tak, aby odpovídaly požadavkům Evropských vězeňských pravidel, změnit a dopracovat vězeňskou legislativu, nově organizovat vězeňský systém, způsob výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody uvést do souladu se Standardními minimálními pravidly OSN pro zacházení s pachateli a postupně i Evropskými vězeňskými pravidly, zaměřit se na výchovu vězeňského personálu a dbát na rozvíjení mezinárodních styků a spolupráce. (Hála, 2005)

Podstata spočívá v ocenění a uznání vězňů jako občanů, v neponižování jejich důstojnosti, v garanci základních práv a svobod vězňů. (Černíková, 2002)

Při zacházení s obviněnými a s odsouzenými je respektována Listina základních práv a svobod. Materiální podmínky ve věznicích by měly odpovídat celkové životní úrovni společnosti. (Malá, 2003)

1.4 Práva a povinnosti odsouzených ve VTOS

Práva a povinnosti odsouzených jsou taxativně vymezena v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody v ustanovení § 15 až § 28, a v řádu výkonu trestu odnětí svobody v ustanovení § 15 až § 35. Při přijetí musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi podle těchto uvedených právních norem. (Bajcura, 1999)

1.4.1 Práva odsouzených

Práva odsouzených jsou blíže definována v ustanoveních § 15 až § 27 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, řadíme zde:

- rovnost práv – odsouzeným ve výkonu trestu přísluší stejná práva za podmínek a v rozsahu stanoveném zákonem o výkonu trestu odnětí svobody,
- sociální podmínky odsouzených a poskytování zdravotní péče,
- korespondence - odsouzený má právo přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení bez omezení, pokud zákon nestanoví jinak,
- užívání telefonu – odsouzenému se v odůvodněných případech umožní použít telefonu ke kontaktu s osobou blízkou,
- návštěvy – odsouzený má právo přijímat v čase určeném ředitelem věznice návštěvy blízkých osob, na dobu celkem 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce,
- duchovní a sociální služby,
- uspokojování kulturních potřeb – odsouzený má právo objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy, včetně zahraničních, pokud jsou rozšiřovány v ČR,
- používání dalších věcí,
- nákup potravin a věcí osobní potřeby,

- přijetí balíčku – odsouzený má právo dvakrát ročně zpravidla u příležitosti narozenin a vánočních svátků, přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg,
- příjem peněz a nakládání s nimi,
- ochrana práv odsouzených včetně prostředků právní ochrany,
- omezení a zbavení některých práv a svobod. (Zákon č. 169/1999 Sb.)

1.4.2 Povinnosti odsouzených

Základní povinnosti odsouzených jsou vytýčeny v ustanovení § 28 zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený je ve výkonu trestu odnětí svobody povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným, anebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce. Plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak dodržovat ustanovení vnitřního řádu věznice. Odsouzený je povinen dodržovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci a požární ochrany. (Zákon č. 169/1999 Sb.)

Další povinnosti odsouzených jsou uvedeny v odst. 2) a 3) téhož paragrafu.

Pro řešení *kázeňské praxe* jsou zákonem o výkonu trestu odnětí svobody stanoveny *kázeňské odměny a kázeňské tresty*, konkrétně v ustanoveních § 45 a § 46, které stimulují odpovědné plnění povinností odsouzeného a podněcují spolupráci odsouzeného při naplňování účelu výkonu trestu. Tato problematika je také podchycena v dalším právním předpise, a to ve vyhlášce, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, konkrétně v ustanovení § 56 až § 70.

1.5 Zaměstnávání a možnosti vzdělávání odsouzených

1.5.1 Zaměstnávání osob ve VTOS

Zaměstnávání odsouzených vnímám jako činnost, pomocí které se usiluje o žádoucí návrat osob propuštěných z VTOS do společnosti cestou získání kvalifikace a v neposlední řadě i potřebných pracovních návyků. (Brožová, 2003)

Zaměstnávání vězňů je u nás řešeno zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, konkrétně v ustanoveních § 41 až § 45, kterými jsou odsouzeným stanoveny základní povinnosti. Jednou z nich je povinnost pracovat, a to v případě, že je odsouzenému přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným. U vazebně stíhaných pak kritéria stanoví zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, v platném znění. Obviněný může být, po dobu trvání vazby, pracovní zařazen a jeho pracovní zařazení se řídí platným zákoníkem práce. Hospodářská činnost Vězeňské služby ČR a odměňování vězňů za práci jsou upraveny nařízením Vlády ČR č. 365/1999 Sb., a vyhláškami Ministerstva spravedlnosti ČR. (Malá, 2008)

Zaměstnanost má pozitivní dopad na samotného vězně, napomáhá mu k vylepšení současné ekonomické situace, popřípadě částečně řeší i jeho další sociální problémy. Zaměstnaný odsouzený se aktivně podílí na úhradě sociálního a zdravotního pojištění, částečně také na platbě daně z příjmu, a může tak plnit své vyživovací povinnosti a hradit další své pohledávky. (Buchtová, 2002)

Uvěznění mohou využít několik forem zaměstnávání, za základní formu se považuje práce ve vnitřní režii věznice a vlastní výroba. V této vnitřní režii jsou vykonávány pracovní činnosti spojené se zajištěním běžného chodu věznice – stravování, úklid, základní údržba budov, atd. Vzhledem k tomu, že není možné vždy zajistit pracoviště v areálu věznice, nabízí podnikatelské subjekty eventualitu pracovního umístění

odsouzených mimo areál věznice. Této možnosti lze využít pouze za předpokladu splnění taxativně vymezených podmínek. (Malá, 2008)

Jako další možnost pracovního zařazení mají odsouzení ve Středisku hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR. Tato činnost je realizována ve 14 věznicích a vazebních věznicích. (Rieger, 2009)

1.5.2 Vzdělávání odsouzených ve VTOS

S předchozí problematikou úzce souvisí podpora získávání odbornosti a pracovních návyků a to nejen pro období internace, ale především pro dobu, která nastane po propuštění z VTOS. Vězeňská služba ČR napomáhá svým přístupem ke vzdělávání odsouzených ve všech stupních vzdělání. Odsouzení mají možnost dokončit si základní vzdělání, vyšší vzdělání je realizováno prostřednictvím Středního odborného učiliště Vězeňské služby ČR, které má odloučená pracoviště v sedmi věznicích a v neposlední řadě je podporováno vzdělávání formou aktivit *programu zacházení*. (Horáková, 2002)

Tabulka 2: zvyšování kvalifikace odsouzených ve Středním odborném učilišti

Druh kvalifikace	2007		2008		2009	
	dospělí	mladiství	dospělí	mladiství	dospělí	mladiství
získali stř.vzdělání.s vyučným listem	94	5	87	9	83	10
studující	212	22	355	24	295	47
zvýšení kvalifikace-kurzy	521	87	700	71	609	83
CELKEM	827	114	1142	104	987	140

Studující-jde o odsouzené, kteří studují v učebních oborech Stř.odborného učiliště Vězeňské služby ČR

(zdroj: Vězeňská služba ČR)

Tabulka 3: složení vězněných osob podle dosaženého stupně vzdělání k 31.12.2009

VZDĚLÁNÍ	Stav k 31.12.2009			
	Muži	Ženy	Celkem	%
bez vzdělání	928	31	959	4,41
zvláštní škola	655	42	697	3,21
nedokončené základní vz.	549	46	595	2,74
základní škola	7924	565	8489	39,06

vyučen bez maturity	8120	249	8369	38,51
vyučen s maturitou	451	14	465	2,14
střední škola bez maturity	147	39	186	0,86
střední škola s maturitou	1464	138	1602	7,37
vyšší odborná škola	20	3	23	0,11
vysoká škola Bc.	51	8	59	0,27
vysoká škola Mgr.	143	16	159	0,73
vysoká škola Dr., Ing.	125	6	131	0,6
CELKEM	20577	1157	21734	100

(zdroj: Vězeňská služba ČR)

1.6 Náplň a cíle Probační a mediační služby ČR

Probační a mediační služba byla založena před deseti lety, v době kdy vstoupil v účinnost zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a zároveň organizuje opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. (On-line, PMS, 2010)

1.6.1 Cíle činnosti PMS ČR

- *integrace pachatele* – Probační a mediační služba usiluje o začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci, (Gojová, 2007)
- *participace poškozeného* – Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve společnost, (On-line, PMS, 2010)
- *ochrana společnosti* – Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření. (On-line, PMS, 2010)

1.7 Sociální kurátor

Kvalitní postpenitenciární práce vychází z *kontinuální sociální práce* sociálního kurátora v návaznosti na činnost dalších úřadů, organizací a institucí (soudy, úřady práce, léčebná zařízení, diagnostické a výchovné ústavy atd.), jejich vzájemné spolupráce a komplexního působení na klienta s cílem jeho sociální rehabilitace. Český Helsinský výbor na základě výzkumů a zkušeností konstatuje, že terciární prevence, má na mysli postpenitenciární práci, bývá na okraji zájmu státní správy a konkrétní osoba = klient, je zařazen na posledním místě. (Mařádek, 2003)

Sociální kurátor je specializovaný sociální pracovník pro dospělé, který působí na odborech sociálních věcí městských úřadů. (Gojová, 2007)

Pracovní náplň sociálního kurátora a jeho *působnost* je vytyčena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, který stanovuje, že obecní úřad obce s rozšířenou působností koordinuje poskytování sociálních služeb a poskytuje odborné sociální poradenství osobám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní, nebo ochranné výchovy, nebo výkonu trestu, osobám jejich práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Přitom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou ČR, Probační a mediační službou ČR, správními úřady a územními samosprávnými celky. (On-line, ČHV, 2001)

Cílová skupina sociálního kurátora je rovněž vymezena v ustanovení § 2 *odst.6 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi*, ve znění platných předpisů, dle kterého za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která nesplňuje podmínky uvedené v odstavci 2, avšak v daném čase a s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svou situaci a je ohrožen sociálním vyloučením, jestliže zejména:

- a) je propuštěn z výkonu vazby anebo z VTOS,
- b) je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny, anebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, nebo
- c) je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy, nebo
- d) nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby. (Gojová, 2007)

1.7.1 Činnost sociálního kurátora v oblasti přímé práce s klientem

- aplikuje metody kontinuální sociální práce, kterými minimalizuje následky nepříznivé sociální situace,
- usiluje o vytvoření optimálního socio-terapeutického vztahu s klientem a pomáhá mu formulovat cíle spolupráce,
- v rámci základního sociálního poradenství poskytuje klientům informace potřebné k překonání jejich nepříznivé životní situace,
- napomáhá klientům při obstarávání osobních záležitostí a realizuje sociálně terapeutické činnosti,
- vypracovává program individuálního motivačního postupu při řešení aktuální situace klientů, kteří se ocitli v hmotné nouzi tak, aby došlo k odvrácení sociálního vyloučení těchto klientů,
- pomáhá při řešení zadluženosti – např. sepsání žádosti o splátkový kalendář,
- vede spisovou dokumentaci,
- vede statistické výkazy,
- rozhoduje o přiznání mimořádné okamžité pomoci z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením. (On-line, MPSV, 2010)

1.8 Dopady výkonu trestu odnětí svobody na člověka

Specifická společenská sankce, výkon trestu odnětí svobody, za sociálně deviantní chování, které ohrožuje společnost, představuje především u prvotrestaných životní zlom. Sankce je sice odmítnutím nebezpečného chování, ale svými sociálně psychologickými následky, je často odmítnutím osobnosti jako takové. (Netík, 1997)

Takový jedinec získává roli odsouzeného, která představuje závažné *sociální stigma*. Tato nálepka trestaného mu ovšem zůstává i poté, co si svůj trest odpykal a vrací se zpět do společnosti. (Vágnerová, 2004)

Stigmatizován je ten, u něhož je rozpor mezi tím, čím by měl být a čím ve skutečnosti je. Povaha interakce stigmatizované osoby s „normální“ populací závisí na typu stigmatu. Pokud je stigma zjevné, diskredituje danou osobu přímo. Skryté stigma je na první pohled skryto, ale pro danou osobu je problém, jak dané stigma veřejnosti skrýt, což z její strany vyžaduje obratnou a vysilující manipulaci s informacemi. (Kajanová, 2009)

V případě osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, je odhalujícím momentem, jejich skrytého stigmatu výpis z rejstříku trestu, který je požadován mnohými zaměstnavateli. (Sirovátka, 2006)

V době výkonu trestu má být odsouzený připravován pro život na svobodě, učit se sociálně přijatelným způsobům chování, sebeovládání, vytváření vhodných strategických podmínek a podobně. To lze úspěšně činit především tam, kde je vězeň motivován a má blízkou perspektivu propuštění. Adaptace na vězeňské prostředí vede ke ztrátě mnoha dovedností a návyků, a tak je potřeba pokračovat v podpoře a vedení i po propuštění. (Vágnerová, 2004)

I propuštění na svobodu představuje zátěž, tato zátěž je tím větší, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěné osoby mohou prožívat jakousi „*krizi ze svobody*“, která je traumatem z náhlé a dost zásadní změny prostředí, které má větší nároky na jeho samostatnost, než byl ve vězení zvyklý. (Vágnerová, 2004)

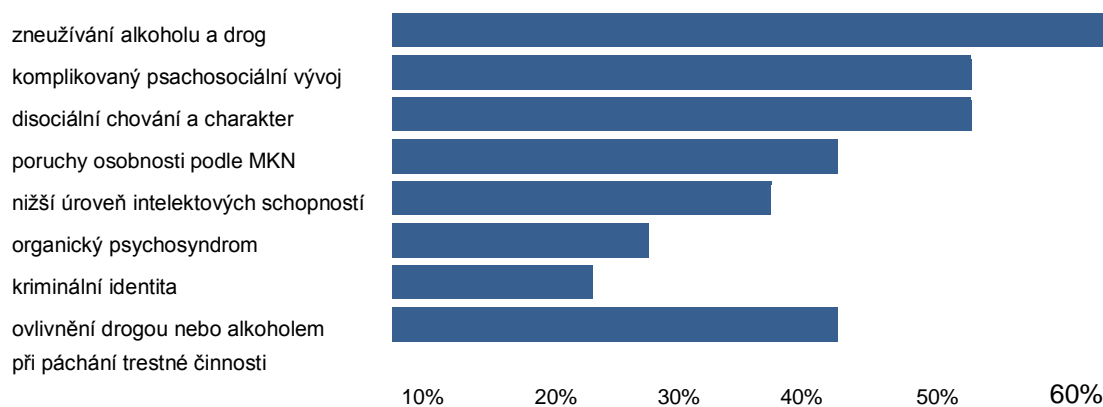
K recidivě kriminálního chování dochází velmi často v adaptační fázi. To je období kdy si propuštěný zvyká na jiné prostředí. Na úspěšnosti zvládnutí adaptační fáze se podílí:

- osobnost propuštěného člověka, jeho zkušenosti, motivace a kompetence, odolnost k zátěži atd.,
- objektivní faktory – to jsou podmínky, do kterých se člověk vrací – bydlení, možnost práce, zachované sociální vztahy atd. (Vágnerová, 2004)

Zvládnutí této zátěže, která vyplývá z propuštění na svobodu, mohou ovlivňovat různé okolnosti:

- propuštěný člověk nemá sociální zázemí, nemá kam jít, nemá nikoho, kdo na něj čeká, nikam nepatří,
- chybějí jim finanční prostředky a motivace k práci. Propuštěný nezvládá zátěž stereotypu a námahy, které pracovní poměr přináší,
- dlouhodobé omezení v uspokojování svých potřeb, vede k nereálnému očekávání a tendenci jejich bezodkladnému uspokojení – propuštěný si chce užít vše, co nebylo ve vězení možné. (Vágnerová, 2004)

Ukazatele ovlivňující prognózu chování po propuštění:

(zdroj: Mezník, 2002 in Vágnerová, 2004)

1.9 Až se otevřou brány věznic

V této části bakalářské práce uvádím síť sociálních služeb, které poskytují jak státní, tak nestátní neziskové organizace, a které napomáhají osobám propuštěným z VTOS začlenit se do společnosti. (On-line, Společenství EQUAL ČR, 2006)

Být propuštěn z vězení je jistě radostná událost, ovšem osoby propuštěné z VTOS by neměly zapomenout na několik důležitých věcí, které je potřeba vyřídit co nejdříve:

- *sociální kurátor – obecní úřad obce s rozšířenou působností, nebo městský úřad* – osoby propuštěné z VTOS mohou získat dávku – *mimořádnou okamžitou pomoc*, ve výši 1.000,- Kč. Tato dávka je nenároková její přiznání závisí na rozhodnutí kurátora a je určena osobám, které nesplňují podmínky hmotné nouze, ale ocitnou se v situaci, kterou je nutno bezodkladně řešit – např. osoby ohrožené sociálním vyloučením,
- *úřad práce* – bez zařazení do evidence uchazečů o práci nemohou, propuštěné osoby, pobírat podporu. Na tu vzniká nárok, pokud jste v minulých třech letech odpracovali v součtu alespoň jeden rok. Podpora může být vyplácena maximálně po dobu
  - a) **5 měsíců**, pokud je uchazeč ve věku 50 let,
  - b) **8 měsíců**, pokud je uchazeč ve věku od 50 let do 55 let,
  - c) **11 měsíců**, pokud je uchazeč ve věku nad 55 let.

Procentní sazba činí **první 2 měsíce 65%, další 2 měsíce 50% a po zbývajících podpůrčí dobu 45%**, z průměrného měsíčního výdělku, který byl u uchazeče o zaměstnání zjištěn a naposledy používán pro pracovněprávní účely v jeho posledním ukončeném zaměstnání v rozhodném období, (Kahoun a kol., 2009)

- přestože o sociální dávky tyto osoby nežádají na příslušném úřadě práce, ale na odboru sociálních věcí na městském úřadě, je nutné, aby pro

výplatu dávek, byly osoby propuštěné z VTOS na úřadu práce evidovány,

- každý evidovaný uchazeč o práci se může hlásit do rekvalifikačních kurzů, o zařazení do rekvalifikačního kurzu rozhoduje příslušný úřad práce,
- *je žádoucí, aby se propuštěné osoby na úřadu práce, zaregistrovaly do osmi dnů jako uchazeč o zaměstnání – v opačném případě narůstá dluh na zdravotním pojištění!*

➤ *místně příslušný obecní úřad* – tzn. tam kde má propuštěná osoba trvalé bydliště, si lze požádat o:

- *příspěvek na živobytí* – jedná se o nárokovou dávku, jejichž výše závisí na posouzení úředníka. Nárok vzniká osobě v hmotné nouzi, pokud její příjem, anebo příjem společně posuzovaných osob nedosahuje částky živobytí. Výše dávky je posuzována individuálně, na základě možností a snahy dotyčného řešit nedostatečný příjem,
- *doplatek na bydlení* – také se jedná o nárokovou dávku, jejichž výše závisí na posouzení úředníka. Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí a nároku na příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory,
- *k podání žádosti je nutné:*
  - zjistit si úřední hodiny,
  - vyplnit formuláře,
  - doložit potvrzení o zařazení do evidence úřadu práce,
  - do 8 dnů nahlásit změny rozhodné pro přiznání dávky. (On-line, Projekt Šance, 2007)

➤ problematiky „střechy nad hlavou“ se efektivně dotýkají *azylové domy, ubytovny* (většinou je provozují charitativní organizace – Armáda spásy, Naděje, Charita atd.). Je nutné, aby poskytovatelé sociálních služeb byli

pozorní, aby nepodporovali rozvoj závislosti klienta na profesionální pomoci, tak jak tomu bylo po dlouhou dobu u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. (Matoušek, 2005)

- mezi zásadní problematický jev se řadí *zadluženost* - zadluženost osob propuštěných z VTOS významně snižuje možnost plynulého přechodu k nekriminálnímu způsobu života. Takzvaná *spící* zadluženost, tedy neřešení – či ignorování – závazku během výkonu trestu a odkládání řešení na dobu po propuštění, ve svém důsledku zvyšuje riziko tzv. „šoku ze svobody“ a zároveň riziko nedostatečného vnímání vlastní odpovědnosti za své jednání. V případě, že má propuštěný dluhy a neví jak postupovat při řešení této otázky, může se obrátit buď na občanskou poradnu, která je v každém kraji, anebo na Český helsinský výbor, kde mu bezplatně poskytnou právní poradenství a mohou najít řešení tohoto problému.

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Bakalářská práce má dvě části. Cílem první části je pomocí dostupné literatury shrnout danou problematiku, zmapovat rozsah a dostupnost služeb poskytovaných osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody.

Cílem druhé části je kvantitativním výzkumem zjistit informovanost respondentů o existenci sociálních služeb, které jim mohou být poskytnuty po propuštění z VTOS, zjistit stupeň vzdělání u osob těsně před, a po propuštění z VTOS, a s tím související uplatnění na pracovním trhu, jaké mají pracovní zkušenosti a pracovní motivace.

2.2 Hypotézy

Pro svou práci jsem si stanovila následující hypotézy:

H1: Osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody nejsou vytvořeny podmínky pro znovu-začlenění do společnosti v podobě aktivní postpenitenciární péče a tím dochází snadno k recidivě.

H2: Nalézt zaměstnání pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody patří mezi největší problémy ztěžující jejich úspěšnou sociální reintegraci.

3. Metodika

3.1 Použitá metoda výzkumu

Vědomí o rozsahu a dostupnosti poskytovaných služeb osobám propuštěných z VTOS a jejich představy a možnosti o získání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu, o tom jaké mají vzdělání a jakou mají motivaci najít si práci, bylo zjišťováno kvantitativním výzkumem, metodou dotazování. (Punch, 2008)

Ke sběru dat byla použita technika dotazníku – viz příloha č. 1.

Pro svůj výzkum jsem použila vhodnou část dotazníku, který již byl použit v „Projektu Šance“ (zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody) a to z toho důvodu, že se jedná o velice úspěšný Projekt Šance (dále jen Projekt), který byl hodnocen odbornou i laickou veřejností maximálně kladně, a v rámci tohoto Projektu byla část zmiňovaného dotazníku použita. Dotazník tak prokázal svou kvalitu. (Punch, 2008) (On-line, Projekt Šance).

Dotazník je koncipován jako standardizovaný soubor 42 otázek, které jsou rozděleny do 6 okruhů podle oblastí výzkumu. V úvodu dotazník obsahuje oslovení, představení se respondentovi, zdůvodnění výzkumu a ujištění o anonymitě tohoto výzkumu. Úvodní okruh otázek (č. 1 – č. 6) zjišťuje identifikační znaky respondenta, následuje okruh otázek se zaměřením na socio-ekonomické údaje (č. 7 – č. 13), třetí okruh otázek (č. 14 – č. 18) blíže objasňuje údaje o respondentovi ve vztahu k pobytu ve vězení, čtvrtý okruh otázek (č. 19 – č. 26) je zaměřen na definování možných rizik po výstupu z VTOS, předposlední okruh otázek (č. 27 – 31) se věnuje představě o budoucím zaměstnání a posledním okruhem (č. 32 – č. 42) jsou zodpovězeny otázky týkající se rekvalifikace respondentů. V dotazníku jsou použity uzavřené a otevřené otázky které nabízejí možné varianty a respondenti si mohou vybrat vhodnou odpověď, u některých je nabízena možnost svou odpověď rozšířit.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Dotazník vyplňovalo celkem 39 respondentů, z toho 35 odsouzených v době před propuštěním z VTOS – maximální doba do konce propuštění činí 6 měsíců a minimální doba byla 27 dnů, dále dotazník vyplňovali 4 respondenti, kteří byli podmíněně propuštěni z VTOS a měli soudem nařízený dohled Probační a mediační služby ČR. Dotazník byl vyplňován v prostředí Vazební věznice v Českých Budějovicích, za přítomnosti speciálního pedagoga a v prostředí Probační a mediační služby také v Českých Budějovicích za přítomnosti pracovníka Probační a mediační služby.

Kritériem pro výběr jednotlivých respondentů byla především jejich ochota a časové hledisko – tzn. doba, která odsouzeným zbývá do konce VTOS. Do výzkumného vzorku byly vybrány osoby krátce před propuštěním a těsně po propuštění z výkonu trestu, celý výzkumný soubor tvořili muži. Jsou to muži starší 18 let, bez rozdílu zda jsou prvotrestaní či recidivisté a bez rozdílu typu trestné činnosti, kterou spáchali. Z důvodu toho, že zkoumaný vzorek žije ve specifickém, omezeném prostředí a působí na ně stejné vlivy, domnívám se, že počet 39 respondentů, je dle mého názoru, dostačující jak z pohledu validity, tak i reliability získaných dat a výsledků.

3.3 Vlastní realizace výzkumu

Vlastní výzkum probíhal v termínu od února do června 2010 ve Vazební věznici v Českých Budějovicích a Probační a mediační službě také v Českých Budějovicích. Bylo rozdáno celkem 43 dotazníky a návratnost byla 91% (39 dotazníků). Tato vysoká návratnost byla dosažena tím, že dotazníky byly respondenty vyplňovány pod dohledem přímo ve vazební věznici a v kanceláři Probační a mediační služby, takže po vyplnění byly dotazníky rovnou vybírány.

Ke zpracování získaných údajů byly použity tabulky programu Microsoft Excel a výsledky jsou uvedeny v procentních grafech, v absolutních číslech.

4. Výsledky

Vyhodnocení prvního okruhu otázek (č. 1 – č. 6)

V níže uvedené tabulce (4) uvádím přehledným způsobem vyhodnocení prvního okruhu otázek, které byly zaměřené na sociometrické údaje respondentů.

Tabulka 4:

OTÁZKA	Počet respondentů	% z celkového počtu respondentů (39)
věk do 20 let	1	3
věk 21 - 30 let	8	20
věk 31 - 40 let	12	31
věk 41 - 50 let	13	33
věk 51 - 60 let	5	13
CELKEM	39	
vzdělání ZŠ	6	15
vyučen	18	46
SŠ vzdělání	15	38
VŠ vzdělání	0	0
CELKEM	39	
rodinný stav svobodný	16	41
rodinný stav rozvedený	20	51
rodinný stav ženatý	3	8
CELKEM	39	
počet dětí – 0	13	33
počet dětí – 1	17	44
počet dětí - 2	9	23
počet dětí – 3	0	0
CELKEM	39	

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedené tabulky vyplývá vzdělanostní profil respondentů, nejčastěji je zastoupena kategorie „vyučen“ 18 respondentů (46%), následuje 15 respondentů se středoškolským vzděláním (38%) a 6 respondentů uvedlo základní vzdělání (15%).

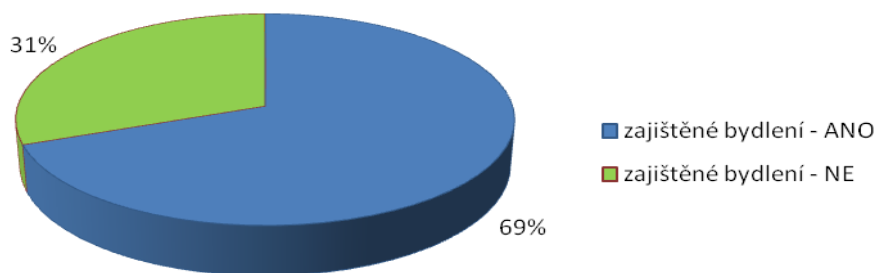
Pokud se jedná o rodinný stav respondentů zařazených do výzkumného souboru, tak 20 respondentů (51%) je rozvedených, 16 respondentů (41%) je svobodných a pouze 3 respondenti (8%) jsou ženatí. Pokud byli respondenti svobodní anebo rozvedení, tak v dotazníku uvádí, že žijí sami.

17 dotazovaných mužů (44%) má po 1 dítěti, 9 respondentů (23%) uvádí 2 děti a 13 respondentů (33%) je bezdětných. Děti odsouzených mužů jsou v péči svých matek.

Vyhodnocení druhého okruhu otázek (č. 7 – č. 13)

Druhý okruh otázek byl zaměřen na socio-ekonomickou oblast respondentů.

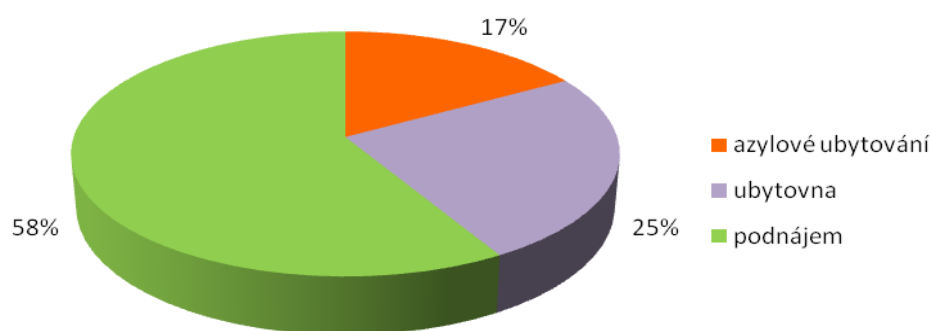
Graf 1: Zajištěné bydlení po propuštění z VTOS

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf popisuje skutečnost, zda mají respondenti zajištěné bydlení po propuštění z VTOS. Z celkového počtu 39 respondentů, má bydlení zajištěno 27 mužů (69%) a 12 mužů (31%) zatím bydlení zajištěno nemá.

Graf 2: Způsob řešení bytové situace

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, jak budou respondenti řešit svou bytovou situaci. Jedná se o respondenty, kteří v době výzkumu neměli své bydlení zajištěno. Z celkového počtu 12 respondentů, kteří neměli bydlení zajištěno, 2 respondenti (17%) vyhledají azylové ubytování, 3 respondenti (25%) budou svou bytovou otázku řešit ubytovnou a 7 respondentů (58%) si zajistí podnájem.

Další vyhodnocení otázek jsem shrnula do tabulky (5).

Tabulka 5

OTÁZKA	Počet respondentů	% z celkového počtu respondentů (39)
máte přehled o Vašich fin. závazcích - ANO	27	69
máte přehled o Vašich fin. závazcích - NE	12	31
CELKEM	39	
vzrostly Vaše dluhy během VTOS – ANO	16	41
vzrostly Vaše dluhy během VTOS - NE	23	59
CELKEM	39	
začal jste již splácet dluhy - ANO	24	62
začal jste již splácet dluhy - NE	15	38
CELKEM	39	
máte vytvořený splátkový kalendář - ANO	14	58 (z počtu 24 respondentů)
máte vytvořený splátkový kalendář - NE	10	42 (z počtu 24 respondentů)
CELKEM	39	

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky (5) vyplývá, že 27 respondentů (69%) má přehled o svých finančních závazcích – dlužích, 12 respondentů (31%) v dotazníku uvedlo, že o svých dlužích přehled nemá. Pokud se jedná o nárůst dlužů během VTOS, tak 16 respondentů (41%) uvedlo, že jejich dluhy ve VTOS narostly a 23 respondentů (59%) uvádí, že se jejich dluhy během VTOS nezvýšily.

Z celkového počtu výzkumného vzorku, již 24 respondentů (62%) své dluhy splácí, 15 respondentů (38%) nikoliv. 14 respondentů (58% z 24 respondentů, kteří již své dluhy splácí) uvádí, že mají vytvořený splátkový kalendář, 10 respondentů (42%) nikoliv.

Vyhodnocení třetího okruhu otázek (č. 14 – č. 18)

Třetí okruh otázek jsem zaměřila na zjištění údajů o respondentech ve vztahu k pobytu ve vězení.

Část hodnocených otázek jsem shrnula do tabulky (6).

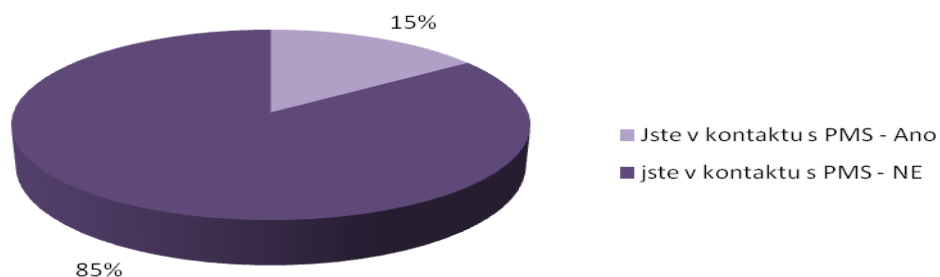
Tabulka (6)

OTÁZKA	Počet respondentů	% z celkového počtu respondentů (39)
trvání odnětí svobody do 1 roku	8	21
trvání odnětí svobody do 2 let	6	15
trvání odnětí svobody do 3 let	6	15
trvání odnětí svobody do 4 let	7	18
trvání odnětí svobody do 5 let	4	10
trvání odnětí svobody do 6 let	6	16
trvání odnětí svobody do 7 let	2	5
CELKEM	39	
prvověznění	21	54
recidivisté	18	46
CELKEM	39	

Zdroj: Vlastní výzkum

Pokud budu hodnotit poměr prvovězněných a recidivistů, tak převažují prvověznění, což je 21 respondent (54%) z výzkumného souboru. 18 respondentů (46%) je recidivistů. Doba výkonu trestu odnětí svobody se u jednotlivých odsouzených pohybovala od 6 měsíců do 7 let a průměrná doba VTOS připadající na jednoho odsouzeného činila 3 roky a 4 měsíce. V případě recidivy se převážně jednalo o recidivu stejnorodou – 12 respondentů (67% z celkového počtu 18 recidivistů) a 6 respondentů uvádí recidivu nestejnorodou (33% z celkového počtu 18 recidivistů), nejčastěji zastoupenou kategorií trestného činu byla majetková trestná činnost, a to u 10 respondentů (56% z celkového počtu 18 recidivistů), následuje ublížení na zdraví u 4 respondentů (23% z celkového počtu 18 recidivistů), zbývající 21% bylo zastoupeno různorodou trestnou činností.

Graf 3: Kontakt respondentů s probační a mediační službou

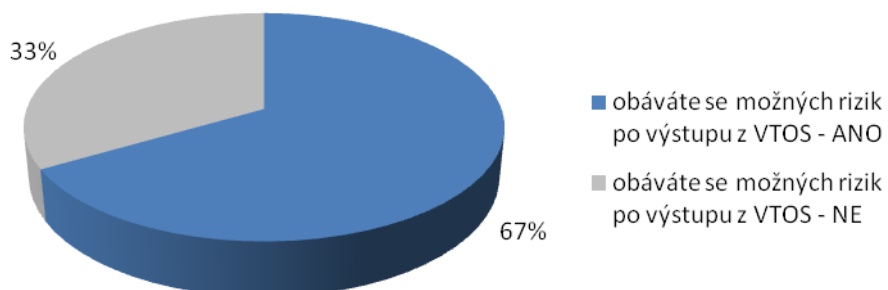
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf nám ukazuje skutečnost, že pouze 6 respondentů (15%) je v kontaktu s PMS, zbývající 33 respondenti (85%) nikoliv.

Vyhodnocení čtvrtého okruhu otázek (č. 19 – č. 26)

Tento okruh otázek je zaměřen na zjištění možných rizik, kterých se respondenti obávají po výstupu z VTOS.

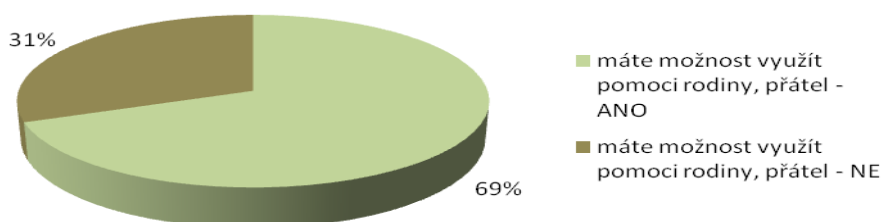
Graf 4: Obavy z možných rizik po výstupu z VTOS

Zdroj: Vlastní výzkum

26 respondentů (67%) odpovídalo, že se obávají možných rizik po výstupu z VTOS, které by mohly vést k jejich opakovanému selhání, 13 respondentů (33%) žádné obavy pocítuje.

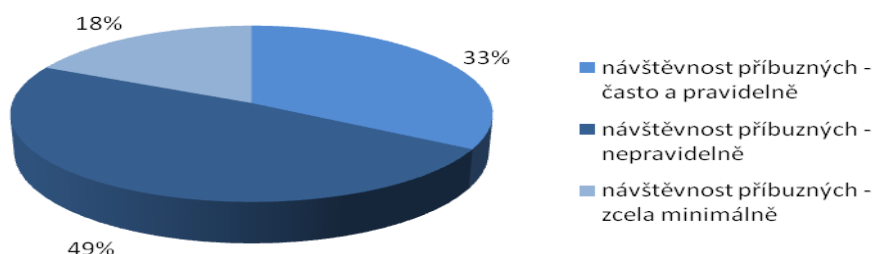
Graf 5: Možnost využít pomoci rodiny, přátel, známých

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 5 znázorňuje, že 27 respondentů (69%) má možnost po propuštění z VTOS využít pomoc rodiny, přátel a známých, 12 respondentů (31%) tuto možnost nemá.

Graf 6: Návštěvnost příbuzných ve VTOS

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje četnost návštěv příbuzných, pokud respondenti byli a jsou ve VTOS. Časté a pravidelné návštěvy uvádí 13 respondentů (33 %), nepravidelné návštěvy uvedlo 19 respondentů (49%) a 7 respondentů (18%) uvádí návštěvy rodiny a přátel zcela minimálně.

Tabulka 7

OTÁZKA	Počet	% z celkového počtu respondentů (39)
máte informace o institucích a organizacích, které Vám mohou být nápomocné po výstupu z VTOS - ANO	15	38
máte informace o institucích a organizacích, které Vám mohou být nápomocné po výstupu z VTOS - NE	24	62
CELKEM	39	
vnímáte sociálního kurátora jako nástroj - KONTROLY	32	82
vnímáte sociálního kurátora jako nástroj - POMOCI	7	18
CELKEM	39	

obrátil jste se ve VTOS s žádostí o pomoc na některou neziskovou organizaci - ANO	2	5
Obrátil jste se ve VTOS na některou neziskovou organizaci - NE	37	95
CELKEM	39	

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce 7 předkládám výsledky z výzkumu v oblasti informovanosti respondentů o institucích a organizacích, které by jim mohly být nápomocné po výstupu z VTOS. 24 respondenti (62%) uvádějí, že tyto informace nemají, 15 respondentů (38%) uvádí, že tyto informace má.

Dále 32 respondenti (82%) vnímají osobu sociálního kurátora jako nástroj kontroly a pouhých 7 respondentů vnímá osobu sociálního kurátora jako nástroj pomoci.

Na otázku zda se respondenti obrátili s žádostí o pomoc na některou z neziskových organizací, jako je např. Naděje, Charita, odpověděli pouze 2 respondenti (5%), že ano, zbývajících 37 respondentů (95%) ne.

Další obavy, problémy a těžkosti, které uvádějí sami respondenti a které na ně po výstupu z VTOS čekají, jsou:

- značně obtížné hledání pracovního uplatnění – tento problém uvádí 16 respondentů (41%),
- problémy s hledáním bydlení – uvádí 12 respondentů (31%),
- narůstající dluhy, nedostatek finančních prostředků – uvádí 7 respondentů (18%),
- strach ze stigmatizace a s tím související zhoršení mezilidských vztahů – uvádí 4 respondenti (10%).

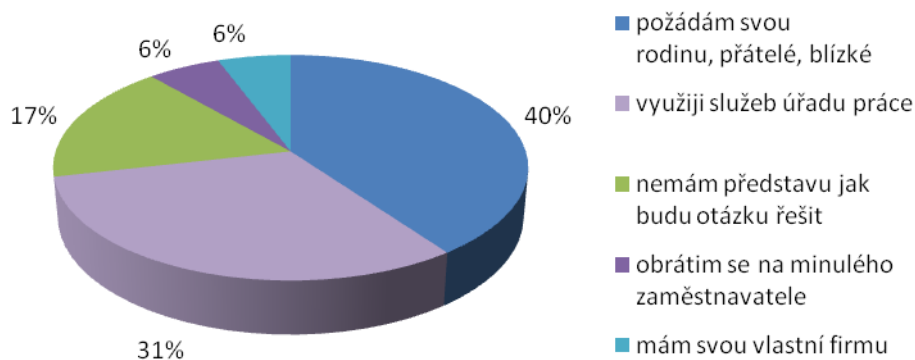
Respondentům byla dále položena otázka, v čem spatřují nebezpečí svého návratu do výkonu trestu. 12 respondentů (31%) označilo za rizikový faktor špatnou finanční situaci,

10 respondentů (26%) spatřovalo riziko selhání v obtížnosti změnit životní styl, 8 respondentů (21%) se obává nepřijetí a odmítání ze strany potenciálních zaměstnavatelů pro svou minulou trestnou činnost – pro záznam v rejstříku trestů, 5 respondentů (13%) se obává malé podpory ze strany rodiny a přátel a 4 respondenti (9%) spatřují rizikový faktor v malé motivaci k práci.

Vyhodnocení pátého okruhu otázek (č. 27 – č. 31)

Otázka č. 27 a č. 28 byla položena pouze 4 respondentům a to těm, kteří v době výzkumu již byli mimo VTOS. Otázka č. 27 zněla „pokud jste již mimo VTOS, jste zaměstnán?“ a prostřednictvím otázky č. 28 jsem zjišťovala, zda respondenti při hledání zaměstnání využili služeb ÚP. Na obě otázky, všichni 4 respondenti (100%) odpověděli, že zaměstnání nejsou a služeb ÚP při hledání zaměstnání nevyužili.

Graf 7: Způsob hledání zaměstnání

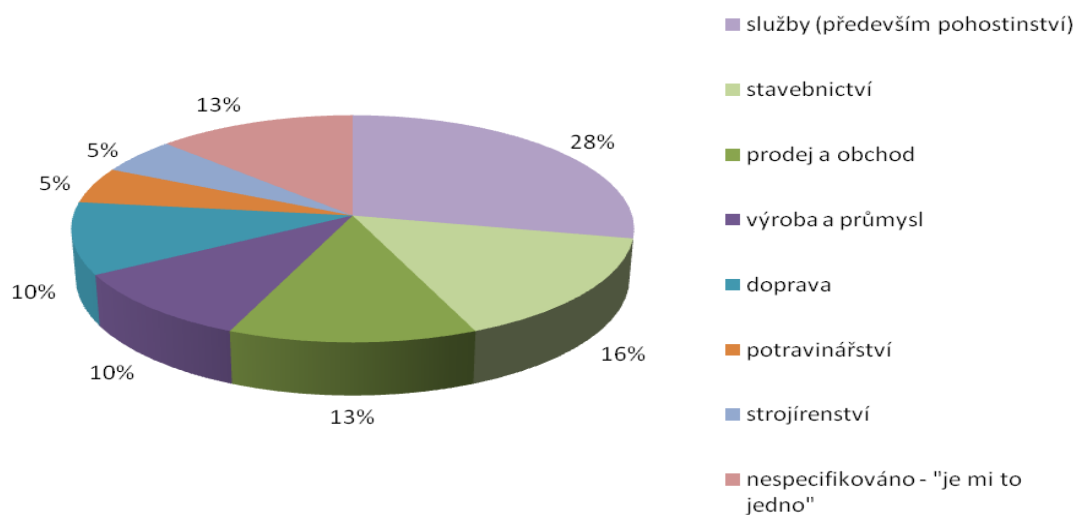

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 7 znázorňuje, jak chtějí respondenti řešit hledání zaměstnání po propuštění z VTOS. Z celkového počtu 35 respondentů (100%) – respondenti, kteří byli v době

výzkumu ve VTOS, 14 respondentů (40%) má v plánu požádat o pomoc při hledání zaměstnání svou rodinu, přátele, blízké, 11 respondentů (31%) plánuje využít služeb úřadu práce, 6 respondentů (17%) dosud nemá představu, jak bude tuto otázku řešit, 2 respondenti (6%) mají v plánu, že se obrátí s otázkou zaměstnání na svého minulého zaměstnavatele a 2 respondenti (6%) uvedli, že mají svou vlastní firmu a budou se věnovat podnikání.

Graf 8: Preference pracovních oborů

Zdroj: Vlastní výzkum

V grafu 8 uvádím pracovní obory, které respondenti preferují. 11 respondentů (28%) preferuje pracovní obor, ve kterém by nejraději pracovali, jsou to – služby, následuje stavebnictví – to preferuje 6 respondentů (16%), dále je to prodej a obchod – 5 respondentů (13%), dále výroba a průmysl - 4 respondenti (10%), následuje doprava – 4 respondenti (10%), dále potravinářství – 2 respondenti (5%) a strojírenství – také 2 respondenti (5%). 5 respondentů (13%) uvedlo „je mi to jedno nevybírám si“.

Představa respondentů o čisté měsíční mzdě je mírně nadhodnocena, pohybuje se v rozpětí od 15.000,- Kč do 45.000,- Kč. Průměrně dosahovala výše čisté měsíční mzdy 26.200,- Kč.

Vyhodnocení šestého okruhu otázek (č. 32 – č. 42)

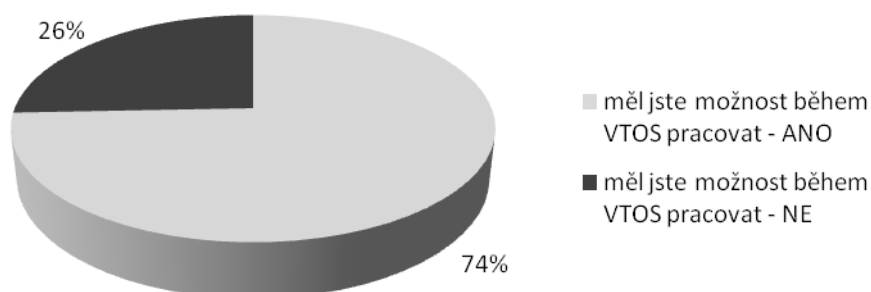
Tento poslední okruh otázek jsem zaměřila na zmapování možností rekvalifikací a vzdělávání odsouzených ve VTOS, tak aby mohli toto nabyté vzdělání uplatnit po propuštění z VTOS.

28 respondentů (72%) uvedlo, že měli možnost nějaký rekvalifikační kurz absolvovat, ovšem této možnosti využilo pouze 7 respondentů, ostatní – 11 respondentů (28%) uvádí, že možnost účastnit se rekvalifikačního kurzu neměli.

Zde musím podotknout, že Vazební věznice České Budějovice své vlastní vzdělávací středisko nemá, vzdělávání vězňů se proto realizuje prostřednictvím ostatních věznic, anebo jinými neinstitucionalizovanými formami, do kterých lze zařadit především získávání nových poznatků a návyků při pracovním zařazení odsouzených.

S předchozími dvěma otázkami úzce souvisela následující a ta měla zmapovat, zda respondenti měli možnost během VTOS zvýšit si svoje vzdělání. Z celkového průzkumného souboru odpověděli 33 respondenti (85%) a to tak, že tuto možnost neměli, zbývajících 6 respondentů (15%) na otázku neodpovědělo.

Graf 9: Možnost zaměstnání během VTOS

Zdroj: Vlastní výzkum

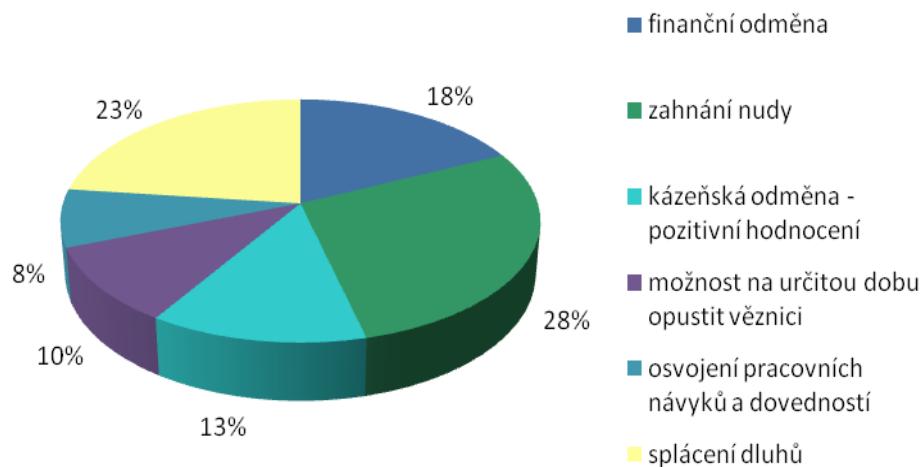
29 respondentů (74%) uvádí, že měli možnost po dobu VTOS pracovat, 10 respondentů (26%) uvádí, že tuto možnost neměli.

V případě, že respondenti měli možnost ve VTOS pracovat, tak plně (na 100%) této možnosti využili. Respondenti pracovali především ve vnitřních provozech vazební věznice, kterými jsou kuchyně, prádelna, údržba, úklid, sklady, knihovna, garáže a služby. Mimo vazební věznici pracovali respondenti u stavebních firem, u podniků zaměřených na zpracování dřeva, kovů, potravin a u firem provádějící svoz a třídění komunálního odpadu.

Jako užitečnou tuto pracovní zkušenost, pro své budoucí povolání, hodnotí 17 respondentů (což je 59% z 29 respondentů, kteří měli možnost pracovat a této možnosti využili), 12 respondentů (41%) neshledává v této pracovní zkušenosti přínos.

Respondenti byli dále vyzváni, aby uvedli další své pracovní schopnosti a dovednosti. 9 respondentů (23%) uvádí, že vlastní řidičský průkaz, 8 respondentů (21%) uvádí, že absolvovali kurz PC, 7 respondentů (18%) udává alespoň základní znalost cizího jazyka, 5 respondentů (13%) uvedlo, že pracovali v zahraničí, převážně v Německu, Rakousku a Anglii, 3 respondenti (8%) uvedli, že absolvovali svářečský kurz, 2 respondenti (5%) zvládnou obsluhu vysokozdvížného vozíku a 1 respondent (2%) zvládne obsluhovat plavidlo. 4 respondenti (10%) neuvedli žádné své další schopnosti a dovednosti.

Graf 10: Motivace pro výkon zaměstnání během VTOS

Zdroj: Vlastní výzkum

Za motivaci k zaměstnání ve VTOS označilo – 11 respondentů (28%) zahnání nudy, 9 respondentů (23%) splácení dluhů, 7 respondentů (18%) finanční odměnu, 5 respondentů (13%) kázeňskou odměnu, což znamená pozitivní hodnocení odsouzeného, 4 respondenti (10%) alespoň na určitou dobu opustit věznici a 3 respondenti (8%) osvojení si pracovních návyků a dovedností.

K poslední otázce respondenti uvedli, jakou aktivitou se zabývají ve volném čase. Jako nejčastější odpověď byl uváděn sport – 16 respondentů (41%), následovala četba – 11 respondentů (28%), dále poslech hudby – 7 respondentů (18%), dále práce na PC – 4 respondenti (10%) a 1 respondent (3%) se ve volném čase zabýval řešením křížovek.

5. Diskuze

Ve své bakalářské práci jsem se snažila zmapovat vědomí o rozsahu a dostupnosti poskytovaných služeb osobám propuštěným z VTOS, jaké jsou jejich představy o budoucím zaměstnání, jaké mají vzdělání a pracovní návyky. Pro mnoho lidí opouštějících vězení není snadné nalézt a udržet si práci. Překážkou je zejména jejich nedostatečná praxe, nízké vzdělání a v neposlední řadě záznam v rejstříku trestů. Tak jak uvádí Vágnerová (2004), člověk ve výkonu trestu odnětí svobody získává roli odsouzeného, která představuje závažné sociální stigma - které má za následek sociální vyloučení. Což znamená proces, který určité jednotlivce, rodiny, případně celé skupiny omezuje v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém životě společnosti.

Výzkumný soubor tvořilo 39 respondentů – mužů starších 18 let, z nichž bylo 90% (35) respondentů ve VTOS a 10% (4) respondentů bylo podmíněně propuštěno z VTOS, u nichž byl soudem nařízen dohled Probační a mediační služby v Českých Budějovicích. S ohledem na stanovené hypotézy byl vybrán výzkumný soubor respondentů, u něhož bylo kritériem především vlastní ochota a časové hledisko – tzn. doba, která odsouzený, zbývá do konce VTOS. K ověření hypotéz byla zvolena forma kvantitativního výzkumu, metoda dotazování. Ke sběru dat byla použita technika dotazníku. Dotazník obsahoval 42 otázky, které byly rozděleny do 6 okruhů podle oblasti výzkumu. Základní sociometrické a socio-ekonomické údaje respondentů, byly zjištěny prostřednictvím prvních dvou okruhů otázek č. 1 až č. 13.

Věková struktura respondentů je zachycena v tabulce 4, pohybuje se v rozmezí od 19 let do 60 let, kdy nejmladšímu respondentovi bylo 19 let a nejstaršímu respondentovi bylo 57 let, dále tabulka 4 ukazuje, jakého vzdělání respondenti dosáhli. Z celkového počtu 100% (39) respondentů je 46% (18) respondentů vyučeno, 38% (15) respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání a 15% (6) respondentů má základní vzdělání. Dalším ukazatelem

v tabulce 4 je rodinný stav respondentů. Z celkového počtu 100% (39) respondentů je 51% (20) respondentů rozvedených, 41% (16) respondentů svobodných a 8% (3) respondenti jsou ženatí. Posledním ukazatelem v tabulce 4 je počet dětí respondentů, opět z celkového počtu 100% (39) respondentů má 44% (17) respondentů po jednom dítěti, 23% (9) respondentů má dvě děti a 33% (13) respondentů nemá žádné dítě. Děti odsouzených mužů – respondentů jsou v péči svých matek. Pokud byli respondenti rozvedení anebo svobodní, tak shodně odpověděli, že žijí sami.

V socio-ekonomickém okruhu otázek se otázkami č. 9 až č. 13 snažím zmapovat, zda respondenti mají přehled o svých finančních závazcích – dlužích, výsledky jsou shrnuty v tabulce 5. Z celkového počtu 100% (39) respondentů má přehled o svých dlužích 69% (27) respondentů, 31% (12) nikoliv. Dále jsem se snažila podchytit, zda již respondenti začali své dluhy splácet, opět z celkového počtu 100% (39) respondentů jich 62% (24) již splácet dluhy začalo a 38% (15) respondentů nikoliv.

Souhlasím s prohlášením ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila, který uvádí, že právě zadluženost bývalých vězňů vyžaduje řešení, neboť to jsou stále dluhy, které v nepříjemné míře brání propuštěným v návratu do společnosti a zvyšují recidivu v ČR. A právě na problematiku zadluženosti reaguje Sdružení pro probaci a mediaci v justici svým Projektem Sanace dluhů. Projekt Sanace dluhů podporuje vůli propuštěných postavit se odpovědně ke svým závazkům, preventivně chrání společnost před kriminalitou, motivuje k legalizaci zaměstnanosti a zamezuje dalšímu navyšování nákladů státního rozpočtu.

Ve třetím okruhu otázek jsem získala informace o respondentech ve vztahu k pobytu ve vězení. Výsledky hodnocení otázek č. 14 a č. 16 jsou uvedeny v tabulce 6. Doba výkonu trestu odnětí svobody se u jednotlivých odsouzených pohybovala od 6 měsíců do 7 let a průměrná doba VTOS připadající na jednoho odsouzeného činila 3 roky a 4 měsíce.

Pro zajímavost, níže uvádím údaje ze statistické ročenky Vězeňské služby ČR, které popisují složení odsouzených podle délky uloženého trestu, a to k 31. 12. 2009:

Délka uloženého trestu	2009			
	Muži	Ženy	Celkem	%
do 3 měsíců	410	27	437	2,26
od 3 do 6 měsíců	1991	164	2155	11,13
od 6 do 9 měsíců	1698	100	1797	9,28
od 9 měsíců do 1 roku	2804	181	2985	15,42
od 1 do 2 let	3937	184	4121	21,28
od 2 do 3 let	2251	103	2354	12,16
od 3 do 5 let	1814	81	1895	9,79
od 5 do 7 let	1039	51	1090	5,63
od 7 do 10 let	1185	53	1238	6,39
od 10 do 15 let	980	54	1034	5,34
nad 15 let	211	7	218	1,13
doživotí	36	2	38	0,2
CELKEM	18367	1007	19374	100

Zdroj: VS ČR

Pokud bude hodnocen poměr prvovězněných respondentů a recidivistů, tak převažují prvověznění, z celkového počtu 100% (39) respondentů je jich 54% (21), a recidivistů je 46% (18). V případě hodnocení recidivy se především jednalo o recidivu stejnorodou v 67% (12 respondentů z celkového počtu 18 recidivistů) a 33% (6 respondentů z celkového počtu 18 recidivistů) respondentů uvádí recidivu nestejnorodou.

K testování hypotézy číslo 1 a hypotézy číslo 2 sloužil čtvrtý, pátý a šestý okruh otázek.

Čtvrtý okruh otázek byl zaměřen na zjištění, zda se respondenti obávají možných rizik, po výstupu z VTOS, které by mohly vést k opakovanému selhání, popřípadě, které rizika dle jejich názoru by to byla. Z celkového počtu 100 % (39) respondentů se 67 % (26) respondentů určitého rizika obává a 33% (13) respondentů žádná rizika nepocituje. Tak jak

uvádí Vágnerová (2004) i propuštění na svobodu představuje určitou zátěž, tato zátěž je tím větší, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat „krizi ze svobody“, která je jakýmsi traumatem z náhlé a dost zásadní změny prostředí. Propuštěný si zvyká na jiné prostředí a jsou kladeny větší nároky na jeho samostatnost, než byl ve vězení zvyklý. Za nejobtížnější po výstupu z VTOS respondenti uváděli hledání pracovního uplatnění, tuto obavu z celkového počtu 100% (39) respondentů uvádí 41% (16) respondentů, následují problémy s hledáním bydlení z celkového počtu 100% (39) respondentů, tento problém uvádí 31% (12) respondentů, dále jsou to obavy z nedostatku finančních prostředků, ty z celkového počtu respondentů uvádí 18% (7) respondentů a obavy ze zhoršení mezilidských vztahů z celkového počtu 100% (39) uvádí 10% (4) respondenti. Také v další otázce, v čem spatřují respondenti nebezpečí svého případného návratu do výkonu trestu z celkového počtu 100% (39) uvedlo 31% (12) respondentů špatnou finanční situaci, následovalo riziko selhání ve vztahu změnit životní styl, toto riziko uvedlo 21% (8) respondentů. Dále to byly rizika spojené s odmítáním potencionálních budoucích zaměstnavatelů – pro záznam v rejstříku trestů, malé podpora ze strany rodiny, přátel a malá motivace k práci.

Vágnerová (2004) ve své knize uvádí, že rizikem selhání jsou méně ohroženi lidé, kteří byli trestáni poprvé a krátkodobě, jejichž osobnost není narušena, mají fungující sociální zázemí a zachované pracovní návyky, případně mají nějakou profesní kvalifikaci.

Především otázky č. 24 až č. 26 byly zaměřené na testování hypotézy číslo jedna. Výsledky jsou shrnuty v tabulce 7. Otázka č. 24 (tabulka 7) zjišťovala, zda respondenti ve VTOS požádali některou z neziskových organizací o pomoc (např. Naděje, azylový dům, atd.), pouze 5% (2) respondentů odpovědělo, že ano, zbývajících 95% (37) respondentů nepožádalo.

Výsledky informovanosti respondentů z oblasti, které organizace jim mohou být nápomocné po výstupu z VTOS uvádím také v tabulce 7. Z celkového počtu 100% (39)

respondentů má tyto informace 62% (24) respondentů, zbývajících 38% (15) respondentů tyto informace nemá.

Otázka č. 26 mapovala vnímání respondentů o osobě sociálního kurátora jako nástroj – kontroly, anebo – pomoci. 82% (32) respondentů vnímá osobu sociálního kurátora jako nástroj kontroly a 18% (7) respondentů vnímá osobu sociálního kurátora jako nástroj pomoci.

Pátý okruh otázek se zaměřuje na zjištění informací týkající se zaměstnání respondentů. Kdy otázka č. 27 a otázka č. 28 byla položena pouze respondentům, kteří v době výzkumu byli již mimo VTOS, otázkou č. 27 jsem zjišťovala, zda respondenti propuštění z VTOS mají zajištěnou práci a otázkou č. 28 jsem chtěla zmapovat, zda oslovení respondenti při hledání zaměstnání využili služeb úřadu práce. Na obě otázky odpověděl celkový počet 100% (4 respondenti z celkového počtu 4 respondentů) respondentů shodně a to tak, že zaměstnání nejsou a služeb úřadu práce nevyužili.

Vágnerová (2004) ve své knize uvádí, že propuštění nebývají schopni zvládnout zátěž stereotypu a námahy, které pracovní poměr přináší. Jako další komplikaci shledává v tom, že nabídka dostupného zaměstnání je omezená a další významnou roli hraje fakt jakým je nezájem společnosti přijmout do pracovního poměru vězně. Němec (1993) ve svém výzkumu zjistil, že pouze 30% recidivistů vydrželo v pracovním poměru déle než tři měsíce.

Otázka č. 29 (Graf 7) mapovala, jakou mají respondenti představu o tom, že budou otázku zaměstnání řešit po propuštění z VTOS. Z celkového počtu 100% (35 respondentů, kteří jsou stále ve VTOS) respondentů má 41% (14) respondentů v úmyslu obrátit se s žádostí o pomoc na rodinu, přátelé a příbuzné, 31% (11) respondentů využije služeb úřadu práce, 17% (6) respondentů zatím nemá představu, jakým způsobem, budou otázku zaměstnání řešit, 6% (2) respondentů by se chtělo obrátit s otázkou zaměstnání na svého bývalého zaměstnavatele a 5% (2) respondenti uvádí, že mají svou vlastní firmu a budou se věnovat podnikání.

Rákoczyová (2006) uvádí ve své disertační práci, že vyloučení na trhu práce sehrává v procesu sociálního vyloučení zvláště významnou úlohu, placené zaměstnání je stále převládajícím zdrojem příjmu pro většinu ve společnosti. Vyloučení na pracovním trhu představuje zvýšené riziko sociálního vyloučení především z důvodů jeho negativních finančních a sociálně-psychologických důsledků, které omezují možnosti participace na životě společnosti. Nezaměstnaný se dostává do „spirály znevýhodnění“, kterou popisuje např. Esping – Andersen (2001). Vedle dlouhodobé a opakované nezaměstnanosti mohou jako rizikový faktor sociálního vyloučení působit také další formy marginalizace na pracovním trhu. Tak jak uvádí Sirovátka (2006), marginální pracovní místa se vyznačují nižší kvalitou – nižší ochranou před rizikem chudoby a zejména omezeným přístupem k výcviku a vzdělání, který se následně promítá do snižování zaměstnatelnosti a prohlubuje riziko dlouhodobého vyloučení z pracovního trhu.

Otázky č. 27 až č. 29 byly zaměřené na testování hypotézy číslo dvě.

Šestý a poslední okruh otázek je zaměřen na zmapování toho, jaké měli respondenti možnosti ve VTOS účastnit se rekvalifikačních kurzů, zda nabízené možnosti využili a zda měli možnost, během VTOS, si své vzdělání zvýšit. Z celkového počtu 100% (39) respondentů uvedlo 72% (28) respondentů, že měli možnost nějaký rekvalifikační kurz absolvovat, ovšem této možnosti z uvedených respondentů využilo pouze 25% (7) respondentů – z celkového počtu 100% (28) respondentů. Zbývajících 28% (11) respondentů uvádí, že tuto možnost neměli. Na tomto místě bych chtěla pouze podotknout, že výzkum probíhal ve Vazební věznici v Českých Budějovicích, a tato vazební věznice nemá vlastní vzdělávací středisko. Vzdělávání vězněných osob proto realizuje prostřednictvím ostatních věznic, anebo jinými neinstitucionalizovanými formami vzdělávání. S předchozí otázkou souvisí otázka č. 35, která měla zmapovat, zda respondenti měli během VTOS možnost zvýšit si své vzdělání. Z celkového výzkumného souboru 100% (39) respondentů, 85% (33) respondentů uvedlo, že tuto možnost neměli a 15% (6) respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

Otázky č. 36 až č. 42 byly zaměřené na zjištění, zda respondenti ve VTOS měli možnost pracovat, zda této možnosti využili a jakou měli motivaci, že v průběhu VTOS pracovali. V případě, že respondenti měli možnost ve VTOS pracovat, tak plně na 100% (29) této možnosti využili, pracovaly 74% (29) respondentů a 26% (10) respondentů nikoliv. Respondenti pracovali především ve vnitřních provozech vazební věznice, kterými jsou kuchyně, prádelna údržba, úklid, sklady, knihovna, garáže a služby. Mimo vazební věznici pracovali respondenti u stavebních firem, u podniků zaměřených na zpracování dřeva a u firem provádějící svoz a třídění komunálního odpadu. Jako užitečnou tuto pracovní zkušenost pro své budoucí povolání hodnotí z 100% (29) respondentů, kteří měli možnost pracovat a této možnosti využili 59% (17) respondentů, 41% (12) respondentů neshledává v této pracovní zkušenosti přínos.

Pro zajímavost uvádím několik údajů ze statistické ročenky k 31. 12. 2009:

Zaměstnávání odsouzených v roce 2009

Vazební věznice	Počet pracovně zařaditelných odsouzených celkem	Zahrnutých v evidenci zaměstnávání	Celkem zaměstnaných	Reálná zaměstnanost odsouzených - %	Průměrný hodinový výdělek pracujícího odsouzeného v Kč/hod
České Budějovice	164	94	90	96,66	27,34

Zdroj: VS ČR

Hypotéza jedna zněla: Osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody nejsou vytvořeny podmínky pro znovu-začlenění do společnosti v podobě aktivní postpenitenciární péče a tím důvodu dochází snadno k recidivě. Jak ukazují výsledky z otázky č. 19 (Graf 4) – obavy z možných rizik po výstupu z VTOS - 67% (26) respondentů se obává možných rizik po výstupu z VTOS, které by mohly vést k jejich opakovanému selhání a 33% (13) respondentů tyto obavy nepocítuje. Vypracované výsledky otázky č. 24 – obrátil jste se ve VTOS s žádostí o pomoc na některou neziskovou

organizaci – ukazují na skutečnost, že se na neziskové organizace v průběhu VTOS obrátilo 5% (2) respondentů a 95 % (37) respondentů tak neučinilo. Výsledky z otázky č. 25 – máte informace o institucích a organizacích, které Vám mohou být nápomocné po výstupu z VTOS – ukazují na informovanost respondentů v této oblasti, 38% (15) respondentů tyto informace má, 62% (24) respondentů informace o institucích nemá. Výsledky z otázky č. 26 odpovídají, jak respondenti vnímají osobu sociálního kurátora. 82% (32) respondentů vnímá osobu sociálního kurátora jako nástroj kontroly a 18% (7) respondentů vnímá sociálního kurátora jako nástroj pomoci a rady. **Výzkumem byla hypotéza jedna potvrzena.**

Hypotéza dvě zněla: Nalézt zaměstnání pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody patří mezi největší problémy ztěžující jejich úspěšnou sociální reintegraci. Výsledky z otázky č. 20 ukazují problémy a těžkosti, které uvádějí sami respondenti a které na ně po výstupu z VTOS čekají. 41% (16) respondentů uvádí značně obtížné hledání pracovního uplatnění, 31% (12) respondentů uvádí problémy s hledáním bydlení, 18% (7) respondentů uvádí narůstající dluhy a nedostatek finančních prostředků a 10% (4) respondentů uvádí strach ze stigmatizace a s tím související zhoršení mezilidských vztahů. Výsledky z otázky č. 29 (Graf 7) ukazují, jakým způsobem budou respondenti hledat pracovní uplatnění po výstupu z VTOS. 40% (14) respondentů bude o pomoc žádat rodinu a známé, 31% (11) respondentů plánuje využít služeb úřadu práce, 17% (6) respondentů dosud nemá představu, jak bude tuto otázku řešit, 6% (2) respondentů se obrátí s žádostí o pracovní zařazení na svého bývalého zaměstnavatele a 6% (2) respondentů uvádí, že mají vlastní firmu a budou se věnovat podnikání. **Výzkumem byla hypotéza dvě potvrzena.**

Ztotožňuji se s názorem, který uvádí Netík, Netíková (1997) ve své knize, že cílem postpenitenciární péče je podpora jedince propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody při opětovném začlenění do společnosti. Je logickým završením procesu korektivní socializace v podmínkách života na svobodě. Po propuštění z vězení se odsouzený dostává do obtížné

situace, a to i v tom případě, že byl na své propuštění ve věznicí připravován, prostě dostává se ze světa teorie do praxe. Je nucen řešit celou řadu problémů, které se na něho valí, kterými jsou např. otázka ubytování, stravování, komunikace s úřady, musí o své osobě rozhodovat sám, bojuje se stigmatizací své osoby z důvodu předchozího výkonu trestu. Vrací se sice do známého prostředí, ovšem je od něj očekáváno, že se bude chovat nově nabytým způsobem.

Postpenitenciární péče je v ČR poskytována sociálními kurátory a Probační a mediační službou. Rozlišuje se forma nucená a dobrovolná. Nucená postpenitenciární péče má zákonem vymezená pravidla a podmínky své aplikace a do značné míry je pokračováním – v oslabené podobě – omezení klienta, např. příkaz místa pobytu, povinnost kontaktu s Probační a mediační službou atd., ovšem tato tzv. nucená forma postpenitenciární péče se uplatňuje pouze u osob, které jsou podmíněně propuštěné na svobodu a mají soudem nařízený dohled úředníka Probační a mediační služby. Na druhé straně dobrovolná forma nemá přísná pravidla a její využívání závisí na klientově svobodné vůli, stát nemá žádnou, zákonem podloženou možnost, chování propuštěných osob ovlivňovat. Podle vyjádření samotných sociálních kurátorů je praxe taková, že postpenitenciární péče je sice realizována, ale u většiny propuštěných se nejedná o intenzivní dlouhodobou spolupráci, která by využívala všech dostupných možností

Když se pokusím formulovat závěry z rozhovorů se sociálními kurátory, s úředníky Probační a mediační služby a se speciálním pedagogem z Vázební věznice v Českých Budějovicích a z výzkumu, který jsem v rámci této bakalářské prováděla, tak mohu konstatovat, že převážná většina osob propuštěných z výkonu trestu má možnost si nějakým způsobem zajistit bydlení. Většinou při tom využívají pomoci rodiny, přátel a v neposlední řadě také nestátních organizací jako jsou azylové domy. V této otázce, sociální kurátoři, vidí menší procento problémů. Co je ovšem alarmující, je fakt, že podle odborného odhadu jak sociálních kurátorů, tak úředníků Probační a mediační služby je až 90% propuštěných z VTOS zatíženo vysokou zadlužeností. Většinou se odsouzení zhruba šest měsíců před koncem uvěznění připravují na propuštění z VTOS, takže získávají

informace o tom, jaké úřady by měli navštívit, kde se mají zaregistrovat a kde si mohou požádat o případné sociální dávky a také jsou informováni o tom, že je v jejich zájmu, aby se do tří dnů, po propuštění z VTOS, dostavili k sociálnímu kurátorovi, který jim poskytne sociálně právní poradenství a sociální pomoc.

Propuštěným osobám je doporučeno, aby co nejdříve navštívili úřad práce a zaregistrovali se jako uchazeči o zaměstnání. Evidence na úřadu práce jim umožní nejen využít nabídku aktuálně volných pracovních míst, či případnou rekvalifikaci, ale také minimalizovat vznik případných nedoplatků na zdravotním a sociálním pojištění do budoucna. Na registraci na úřadu práce je vázáno poskytnutí dalších sociálních dávek. V případě, že se propuštěným osobám nepodaří cca do jednoho měsíce od propuštění z VTOS, zajistit si práci, tak mají možnost podat žádost k řediteli věznice o prominutí povinnosti uhradit náklady výkonu trestu odnětí svobody. K žádosti je potřeba přiložit požadované doklady, prokazující tíživost sociálních poměrů.

A v tuto chvíli bych se vrátila k nastíněnému problému se značnou zadlužeností osob opouštějící VTOS. A to z toho důvodu, že i v případě, že si propuštěné osoby zajistí legální práci, přes veškeré problémy, které musí překonat pro svou vězeňskou minulost, především mám na mysli záznam v rejstříku trestů, tak tuto práci odmítají a to z toho důvodu, že se obávají nástupu exekučního řízení. Tyto propuštěné a zadlužené osoby využívají krátkodobé pracovní příležitosti „na černo“, anebo krátkodobé brigády. Většinou se jedná o pomocné práce, u kterých nepotřebují žádnou kvalifikaci. Většina těchto osob není nastavena přemýšlet o své budoucnosti, to znamená, že nechce vidět fakt, že není možné vyhýbat se finančním závazkům do konce života. Mezi nejčastější bariéry, které negativně působí na prosazení se na trhu práce, ze strany propuštěných osob jsou – nízká motivace k zaměstnání a – nízká vzdělanost, malá praxe a nedostatek dovedností užitečných na trhu práce. A na druhé straně jsou bariéry ze strany zaměstnavatelů – předsudky, anebo špatné zkušenosti s touto cílovou skupinou a - nedostatek motivačních nástrojů pro zaměstnavatele.

Naprosto se ztotožňuji se závěry, které uvádí Valeš ve Sborníku „Mezi vězením a komunitou“, že vhodným opatřením k optimalizaci sociální reintegrace je kontinuální a komplexní práce s odsouzenými před a po propuštění, včetně zachování návaznosti podpůrných a motivačních aktivit, nezbytná je podpora partnerské spolupráce příslušných státních a nevládních institucí při práci s odsouzenými a jejich přechod do civilního života, dále je nutné zachovat a podpořit kontakt odsouzených s vnějším světem, včetně reálné představy o životě v civilní společnosti, naprosto nezbytné je řešit zadluženost odsouzených a v neposlední řadě je nutné zvýšit povědomí společnosti, zejména zaměstnavatelů, jejichž role je při reintegraci odsouzených nenahraditelná, o nezbytnosti práce s odsouzenými a překonání předsudků společnosti jako předpokladu prevence recidivy.

6. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tím, jaké možnosti mají osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, nalézt a udržet si práci a jejich šance na úspěšný návrat do společnosti.

Cílem bylo zmapovat rozsah a dostupnost služeb poskytovaných osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. Především jsem chtěla zjistit, jaký je stupeň jejich dosažené kvalifikace, pracovních zkušeností, dovedností, návyků a pracovní motivace, a s tím související šance na získání pracovního zařazení. Příprava odsouzených osob na návrat do společnosti na jedné straně probíhá již ve věznicích, ovšem na druhé straně je více než nutné tyto osoby podpořit a to zejména v prvotním období jejich života mimo věznici. Především tuto podporu očekávám od státních institucí, které jsou k tomuto účelu zřízené a od neziskových nevládních institucí. Postpenitenciární péče by v ideálním případě měla navazovat na penitenciární působení ve vězení. Ovšem tato myšlenka je v současné době, při stávající právní úpravě, zajištěna pouze teoreticky. Na postpenitenciární péči se v současné době zaměřují především sociální kurátoři a úředníci Probační a mediační služby. Vzhledem k tomu, že práce sociálních kurátorů není založena na donucovacím principu, tak je jejich činnost závislá na motivaci klientů. Podle vyjádření samotných kurátorů, je sice postpenitenciární péče realizována, ale u většiny propuštěných se nejedná o intenzivní a dlouhodobou spolupráci, která by využívala všech dostupných možností.

Mohu konstatovat, že cíl mé práce byl splněn. Hypotéza jedna, že osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody nejsou vytvořeny podmínky pro znovuzačlenění do společnosti v podobě aktivní postpenitenciární péče, čímž dochází, snadno k recidivě se potvrdila. Oproti mému očekávání, a v případě, že se nejedná o odsouzené, kteří jsou podmíněně propuštěni z VTOS a je jim soudem nařízen dohled Probační a mediační služby, je veškerý aktivní přístup k životu na svobodě plně v rukou samotných

osob propuštěných z výkonu trestu. V případě, že propuštění vedou „řádný život“, stát nemá, zákonem podloženou, možnost jejich chování ovlivňovat. Hypotéza dvě, ve které jsem předpokládala, že nalézt zaměstnání pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody patří mezi největší problém ztěžující jejich úspěšnou sociální reintegraci, se potvrdila. Existuje celá řada bariér, které negativně ovlivňují pracovní zařazení osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Na jedné straně jsou to bariéry ze strany případných zaměstnavatelů, jako jsou předsudky, popř. špatné zkušenosti s touto cílovou skupinou a nedostatek motivačních nástrojů pro zaměstnavatele, a na druhé straně jsou to překážky na straně samotných propuštěných, mezi které můžeme zařadit nízkou vzdělanost a malou praxi, nedostatek dovedností se kterými by našli uplatnění na trhu práce a především je to minimální motivace k zaměstnání, která velice úzce souvisí se značnou zadlužeností propuštěných osob. V případě, že by tyto osoby nastoupily do legálního zaměstnání, tak vzhledem k zadluženosti, se obávají toho, že následovalo exekuční řízení.

Plně si uvědomuji, že výzkumný soubor respondentů není z hlediska statistiky příliš významný, přesto, podle mého názoru, se může tato bakalářská práce využít jako nástin pro prevenci problémů právě v oblasti recidivy. Doplnit lze celou řadu domácích studií, které se touto problematikou zabývají a stavějí, především na zkoumání kriminálních statistik. Nabízím subjektivní pohled na hodnocení životní situace a rizik recidivy ze strany samotných odsouzených.

7. Klíčová slova

Výkon trestu odnětí svobody

Penologie

Resocializace

Postpenitenciární péče

8. Seznam použitých zdrojů

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. Vyd. Praha: GRADA Publishing, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-555-6.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4.

BUCHTOVÁ, Božena, a kol. *Nezaměstnanost, psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie, ČR, 2005. 163 s. ISBN 80-7251-207-2.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava, SEDLÁČEK, Vojtěch. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 150 s. ISBN 80-7251-104-1.

ESPING-ANDERSEN, Gösta. *The sustainability of welfare states: Reshaping social protection*. Pp. 218-233 in B. Harris-White, ed. *Globalization and Insecurity*. London: Routledge.

GOJOVÁ, Alice, a kol. *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, 2007. 84 s. ISBN 978-80-7368-329-0.

FRYŠTÁK, Marek, a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2009. 157 s. ISBN 978-80-7418-039-2.

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství II: Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 1999. 103 s. ISBN 80-7040-376-4.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií press. České Budějovice, 2005. 183 s. ISBN 80-86708-05-5.

HORÁKOVÁ, Markéta, RÁKOCZYOVÁ, Miroslava. Přínosy rekvalifikací pro znevýhodněné skupiny nezaměstnaných. In: *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, FSS, 2002. s. 202-219. ISBN 80-210-3048-8.

KAHOUN, Vilém, a kol. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Triton, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.

KAJANOVÁ, Alena, URBAN, David. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: Etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2009. 104 s. ISBN 978-80-7394-181-9.

KARABEC, Zdeněk, BLATNÍKOVÁ, Šárka. *K problematice dlouhodobých trestů odnětí svobody*. Čtvrtletník Kriminallistika [online]. 2004, no. 3 [cit. 2010-06-20]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminallistika/2004/0403/karabec_info.html

Kroky po propuštění: Rady pro první týdny na svobodě. Projekt Šance [online]. 2007 cit. [2010-06-20]. Dostupné z: <http://equal.spj.cz/index.php?hdr=cln&cnt=rls&PHPSESSID=0e26fe252837aef02b26f5d0a651d400>

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.

MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003. 129 s. ISBN 80-7323-062-3.

MALÁ, Kateřina, a kol. Reintegrace v komunitě. *Sborník „Mezi vězením a komunitou“*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci, 2008. s. 55 – 90. ISBN 978-80-904116-0-9.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Výkladový slovník penologie*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003. 142 s. ISBN 80-7042-256-4.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005. 203 s. ISBN 80-7368-002-5.

Materiální podmínky ve věznicích ČR, zacházení s vězňnými osobami, monitoring: Závěry projektu Českého helsinského výboru Právo na soudní a jinou právní ochranu a detenci – monitoring a ligitace 2003 – 2005 [online] [cit. 2010-06-20]. Dostupné z:

[http:// www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2006051103](http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2006051103)

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní akční plán sociálního začleňování* [online]. 18.2.2008 [cit.2009-11-03]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/1098>>.

NETÍK, Karel; NETÍKOVÁ, Daria; HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.

NĚMEC, Jiří. *Psychopatie a kriminalita*. 1. vyd. Praha: Centurion, 1993. 71 s. ISBN 80-901121-7-X.

PUNCH, F., Keith. *Základy kvantitativního šetření*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-381-9.

RIEGER, Zdeněk. *Návrat k rodině: Příprava klientů institucionálních služeb na návrat z odloučení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 108 s. ISBN 978-80-7367-544-8.

ŘEHÁČEK, Michal. Základní informace k VTOS v ČR. In: Sborník „Z vězení venku“. Olomouc: Charita Olomouc, 2007. s. 7 – 14. ISBN 978-80-254-1056-1.

SIROVÁTKA, Tomáš, HORA, Ondřej, HORÁKOVÁ, Markéta, KLIMPLOVÁ, Lenka. Sociální začleňování v České republice: evropská a česká agenda?. In: *Sociální vyloučení a sociální začleňování v České republice jako veřejná politická agenda*. Praha: CESES FSV UK, 2006. s. 55-77.

SIROVÁTKA, Tomáš, HORA, Ondřej, KOFROŇ, Pavel. Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice. *Fórum sociální politiky*, 2008, roč. 2, č. 5, s. 2 – 8. ISSN 1802-5854.

SIROVÁTKA, Tomáš, MAREŠ, Petr. Chudoba, deprivace, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. 2006, roč. 42, č. 4 [cit.2009-10-30].

Dostupné z:

<http://sreview.soc.cas.cz/uploads/79c9ef2919f909b9a9fdf5d794282d2e697aaaad_216_03sirovatka21.pdf>. ISSN 1210-4620.

Sociální kurátor. MPSV [online cit. 2010-06-20]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7193/socialni_kurator.pdf

Společenství EQUAL ČR: *Boj s diskriminací a nerovnostmi na trhu práce* [online]. 2006 [cit.2009-11-03].

Dostupné z: <<http://www.equalcr.cz/clanek.php?!g=1&id=699>>.

TICHÝ, Michal. *Práce se sociálně neadaptovanými klienty*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7368-310-8.

URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef. *Sociální deviace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 167 s. ISBN 978-80-7380-133-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšířené a přepracované vyd., Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2009*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2010. Č.j. VS 55/2/2010-50/Všeob./401

Právní normy:

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážní České republiky

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Vyhláška č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů

Nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody

Mezinárodní kodexy:

Standardní minimální pravidlo OSN pro zacházení s vězňými (1990)

Evropská vězeňská pravidla Rady Evropy (1973)

9. Příloha č. 1 – dotazník

Vážení respondenti,

jsem studentkou třetího ročníku Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity, a dovoluji si Vás touto cestou požádat o vyplnění přiloženého dotazníku. Dotazník je anonymní a jeho výsledky použiji pro svou bakalářskou práci. Zároveň Vám děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku.

Bohumila Kopačková

DOTAZNÍK

I. Sociometrické údaje respondenta

1. věk.....

2. stupeň dosaženého vzdělání:

- základní
- vyučen/a
- úplné střední s maturitou
- vysokoškolské

3. rodinný stav

- ženatý/ vdaná
- svobodný / svobodná
- rozvedený / rozvedená
- ovdovělý / ovdovělá

4. pokud nežijete v současné době v manželství, pak:

- žiji sám, nemám partnerku / partnera
- žiji v partnerském svazku (nesezdané soužití)

5. děti

- nemám
- mám – uvést počet .....

6. máte-li děti, uveďte zda jsou ve Vaší péči, zda s Vámi žijí ve společné domácnosti anebo byla výchova svěřena do rukou sociální instituce

.....
.....
.....
.....

II.Socio-ekonomické údaje

7. máte zajištěné bydlení?

Ano   Ne

8. pokud NE, jak budete řešit svou bytovou situaci?

- azylové ubytování
- ubytovna
- podnájem
- pronájem
- jiné .....

9. máte přehled o Vašich finančních závazcích (dluzích)?

Ano   Ne

10. vzrostly Vaše dluhy během výkonu trestu

Ano   Ne

11. začal jste již se splácením Vašich finančních závazků?

Ano   Ne

12. pokud ANO, máte splátkový kalendář

.....
.....

13. zvládáte splácet Vaše finanční pohledávky?

Ano   Ne

III. Údaje o respondentovi vztahující se k pobytu ve vězení

14. doba trvání posledního trestu odnětí svobody .....

15. důvody odsouzení k poslednímu trestu, druh trestné činnosti .....

16. celkový počet odsouzení k trestu odnětí svobody.....

17. důvody odsouzení k předchozím trestům, druhy trestné činnosti.....

18. jste v kontaktu s Probační a mediační službou?

Ano   Ne

IV. Otázky vztahující se k zjišťování možných rizik

19. obáváte se možných rizik po výstupu z VTOS, které by mohly vést k opakovanému selhání?

Ano   Ne

20. co pokládáte po výstupu z VTOS za nejobtížnější? (např. velké obtíže s hledáním zaměstnání, obtíže s hledáním bytu, narušení vztahů-v rodině, s partnerem, s dětmi apod., neschopnost se orientovat na svobodě, jednání s úřady, recidiva na závislosti na návykových látkách, odmítání společnosti, návrat do závadného“prostředí).....

.....
.....
.....
.....

21. nebezpečí návratu DO výkonu trestu spatřuji především:

- v obtížnosti změnit styl života   *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- v „malé motivaci“ k práci   *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- ve špatné finanční situaci   *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- v malé podpoře rodiny a přátel   *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- z nepřijetí, odmítání ze strany potenciálních zaměstnavatelů pro svoji minulou trestnou činnost, pro záznam v RT

ano   spíše ano   spíše ne   ne

22. máte možnost po opuštění vězení využít pomoc rodiny, přátel, známých?

Ano   Ne

23. můžete uvést, zda-li Vás ve věznici navštěvovali Vaši blízcí (rodina, přátelé.....):

- často a pravidelně
- nepravidelně
- zcela minimálně
- vůbec, nikdy

24. obrátil jste se ve VTOS s žádostí o pomoc na některou z neziskových organizací (např. Naděje, azylový dům, apod.)

Ano   Ne

25. máte informace o institucích a organizacích, které Vám mohou být nápomocné ve Vaši situaci po výstupu z VTOS?

Ano   Ne

26. vnímáte osobu sociálního kurátora jako nástroj:

- kontroly
- pomoci, rady

V. Budoucí zaměstnání

27. pokud jste již mimo VTOS, jste zaměstnán?

Ano   Ne

28. Využil jste při hledání zaměstnání ÚP?

Ano   Ne

29. pokud jste stále ve VTOS, a nebo jste bez zaměstnání, máte představu jakým způsobem budete práci hledat?

- nemám žádnou představu
- pokusím se obrátit na minulého zaměstnavatele
- požádám o pomoc své blízké, rodinu, přátele
- využiji pomoc sociálních institucí a organizací k tomu určených
- jiné .....

30. v jakém oboru byste nejraději pracoval?

- prodej a obchod
- služby
- stavebnictví
- výroba a průmysl
- strojírenství
- potravinářství
- doprava
- jiné .....

31. jaké je Vaše představa o čisté měsíční mzdě? .....

VI. otázky týkající se rekvalifikace

32. měl jste možnost během VTOS účastnit se rekvalifikačních kurzů?

Ano   Ne

33. využil jste nabídky rekvalifikace?

Ano   Ne

34. měl jste možnost během VTOS doplnit si, anebo zvýšit stupeň vzdělání?

Ano   Ne

35. měl jste možnost během VTOS pracovat?

Ano   Ne

36. využil jste této příležitosti?

Ano   Ne

37. pokud jste pracoval, o jakou práci se jednalo?.....

38. Vaše pracovní činnost probíhala během VTOS

- v prostorách věznice
- mimo areál věznice

39. hodnotíte tuto zkušenost jako užitečnou pro své budoucí zaměstnání?

Ano   Ne

40. motivací pro Vaše zaměstnání během VTOS bylo:

- finanční odměna   *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- zahnání nudy, stereotypu   *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- kázeňská odměna, pozitivní hodnocení *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- možnost na určitou dobu opustit věznici *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- osvojení pracovních návyků a dovedností *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- splacení dluhů   *ano   spíše ano   spíše ne   ne*
- jiné .....

41. můžete uvést nějaké další Vaše schopnosti a dovednosti? Např. kurz PC, řidičský průkaz , svářečský kurz, znalost cizího jazyka, práce v zahraničí

.....
.....